

HURRIYAT

Mustaqil gazeta

2017-yil 7-iyun, chorshanba

* № 23 (1037) *

1996-yil dekabr dan chiqa boshlagan

* Elektron manzil: info@uzhurriyat.uz

* www.hurriyat.uz

ЖУРНАЛИСТ ҚАЛАМИ БИЛАН...

Хар биримиз шўро берган амал курсиларида, ўша амал курсиси жойлашган хоналарнинг пойгакларидида ўтириб олиб, тузумнинг сиёсатини ташвиқ ва тарғиб қилмадикми?! Ҳа, тўғри айтасиз, бу энди бошқа масала...

⇒ 4-бет

ДНК — ЎТМИШ УЧУН КАЛИТ

Яқинда олимлар қадимги Мисрда мумийлашиб дафн этилган жасадларнинг ДНКсини тўлиқ "ўқишга" муяссар бўлдилар. Бу эса ўтмишда кишиларнинг қандай шароитларда яшагани, қайси касаллик туфайли оламдан кўз юмгани каби омилларни ўрганишга ёрдам беради, дея хабар бермоқда "Nature Communications" журнали.

⇒ 5-бет

МАЪНАВИЙ ЮКСАЛИШ МЕЗОНИ

Таниқли шоир Ўткир РАҲМАТ билан суҳбат
Биз XXI асрда ҳам улкан муваффақиятларни кўлга киритишда давом этаёلمиз. Бинобарин, мамлакатимиз раҳбарияти буюклик йўлини танлаган. Насиб бўлса, Ўзбекистоннинг бугунги озод ва етук авлоди ўз сўзини юксак мартабаларда айтажак.

⇒ 6-7-бет

ЧОРШАНБАДАН ЧОРШАНБАГАЧА

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев жойларда амалга оширилаётган бунёдкорлик ишлари, инвестиция лойиҳалари ижросининг бориши билан яқиндан танишиш, халқ билан мулоқот қилиш мақсадида 2-3 июнь кунлари Андижон вилоятида бўлди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 2017 йил 8-9 июнь кунлари Шанхай ҳамкорлик ташкилоти Давлат раҳбарлари кенгашининг Остона шаҳрида ўтадиган навбатдаги мажлисида иштирок этади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 31 майда "Ерларни муҳофаза қилиш ва улардан оқилона фойдаланиш борасида назоратни кучайтириш, геодезия ва картография фаолиятини такомиллаштириш, давлат кадастрлари юриштиши тартибга солиш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармонга имзо чекди.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 1 июнь куни «Давлат ветеринария хизмати бошқаруви тизимини тубдан такомиллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги фармонини имзолади.

Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев 1 июнда "Фавқулудда вазиятларнинг олдини олиш ва уларни бартараф этиш тизими самарадорлигини тубдан ошириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги фармонини тасдиқлади.

1 июнда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев "Ёнғоқ ишлаб чиқарувчилар ва экспорт қилувчилар уюшмасини тузиш ва унинг фаолиятини ташкил этиш тўғрисида"ги қарорни имзолади.

3 июнда Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёев "Жисмоний тарбия ва оммавий спортни янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида"ги қарорини имзолади.

Россиялик машҳур кардиожарроҳ Хоразмда

► ТИББИЁТ

Республика ихтисослаштирилган кардиология марказининг Хоразм вилояти филиалида Россиянинг А.Бакулев номидаги юрак-қон томир жарроҳлиги илмий-амалий маркази директори, академик Лео Бокерия иштирокида маҳорат дарслари ўтказилди.

Юрак хасталиги инсон ҳаётига таҳдид соладиган оғир касалликлардан биридир. Вазни 80 кило бўлган инсон танасининг бор-йўғи 80 дан бир бўлагини ташкил этувчи юрак ҳар қисқарганда томирлар тизимига 70 миллилитр қон ҳайдайди. Шу тартибда у бир дақиқада 5 литр, соатига 300, суткасига 7 минг 200 литр қон ҳайдайди.

Жаҳон соғлиқни сақлаш ташкилотининг маълумотларига кўра, дунё бўйича ҳар минг ча-

қалоқнинг 6-7 нафаридида туғма юрак нуқсони қайд этилади. Бу хасталикни фақат жарроҳлик амалиёти билан бартараф этиш ва беморни тўлақонли ҳаётга қайтариш мумкин. Бундай жарроҳлик амалиёти ҳар қандай клиникада ўтказилавермайди, бунинг учун махсус шароит ва зарур салоҳият бўлиши лозим. Республика ихтисослаштирилган кардиология марказининг Хоразм вилояти филиалида вазни 10 килограммдан кам бўлган

болаларда кардиожарроҳлик амалиёти ўтказилмаган. Зеро, болалар қанча эрта даволанса, касалликни асоратсиз бартараф этиш самараси шунча ортади.

Президентимиз Шавкат Мирзиёев жойларда ижтимоий-иқтисодий ислохотларнинг бориши, амалга оширилаётган бунёдкорлик ва ободонлаштириш ишлари билан танишиш, халқ билан мулоқот қилиш мақсадида 2017 йил 27-28 январь кунлари Хоразм вилоятига қилган ташрифи давомида Республика ихтисослаштирилган кардиология марказининг Хоразм вилояти филиали фаолияти билан танишди. Филиал фаолиятини янада яхшилаш бўйича фикр ва тавсияларини билдириб, шифохона негизда Россиянинг А.Бакулев номидаги юрак-қон томир жарроҳлиги илмий-амалий маркази филиалини ташкил этиш юзасидан топшириқлар берди. Мазкур шифохона келажакда Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм ва Бухоро вилоятлари аҳолиси учун минтақавий марказ бўлиши кўзда тутилган.

Юртимизга келган машҳур кардиожарроҳ Лео Бокерия ушбу филиал фаолияти билан танишди. Танишув давомида Россия Федерациясининг А.Бакулев номидаги юрак-қон томир жарроҳлиги илмий-амалий маркази билан Республика ихтисослаштирилган кардиология марказининг Хоразм вилояти филиали ўртасида ўзаро ҳамкорлик бўйича битим имзоланди.

Республика ихтисослаштирилган кардиология маркази Хоразм вилояти филиалига ангиография тиббиёт ускунаси ўрнатилгани юрак ҳолатини чуқур ўрганиш баробарида, ўпка артерияси босимини ҳам мукоимал тахлил қилиш имконини беради. Бу билан кардиожарроҳликда энг мураккаб амалиёт ҳисобланадиган қон томирларини стендлаш, аорта коронар шунтлаш амалиёти ўтказиш учун зарур шароит яратилади.

Хурриятли муштарийлар,

2017 йил учун "HURRIYAT" газетасига обуна ишлари давом этмоқда. Газетамизга обуна бўлолмаганлар эса уни савдо дўконларидан харид қилишлари мумкин. Ўқинг, баҳра олинг ва уни ҳамроҳларингизга ҳам ҳадя этинг. Бундан ташқари, "Hurriyat" да chop этилган материаллар билан www.hurriyat.uz сайти орқали ҳам танишиниңиз мумкин.

"HURRIYAT" ГАЗЕТАСИ СИЗНИНГ ДОИМИЙ ҲАМРОҲИНГИЗ БЎЛИШИГА ИШОНАМИЗ!

► БУНЁДКОРЛИК

Навоий вилояти давлат солиқ бошқармасининг янги биноси фойдаланишга топширилди.

Шу муносабат билан ташкил этилган тадбирда Президентимиз раҳномлигида амалга оширилаётган изчил ислохотлар самарасида мамлакатимиз иқтисодиёти тобора юксалиб, халқимиз фаровонлиги ортиб бораётгани алоҳида таъкидланди. Солиқ тизими ходимлари нафақат давлат томонидан амалга оширилаётган ислохотларни ҳаётга таъбиқ

этиш, балки аҳоли, айниқса, тадбиркорларга кенг имконият ва қулайликлар яратишга ҳам муносиб ҳисса қўшмоқда. Айни пайтда солиқ тўловчилар учун яратилаётган қулайликлар, жумладан, интерактив ва электрон ахборот хизматлари кўрсатиш кўлами кенгаётгани тадбиркорларнинг вақти ва маблағини тежаб, овозгарчиликларнинг олдини олмақда.

Солиқ бошқармаси янги бинода

— "Оқ олтин XXI" масъулияти чекланган жамияти қурувчилари томонидан 3 миллиард 200 миллион сўм маблағ эвазига миллий ва замонавий архитектура уйғунлигида барпо этилган янги бинода барча шароит яратилган, — дейди вилоят давлат солиқ бошқармаси ахборот хизмати раҳбари А.Норбоев. — Катта ва кичик мажлислар зали, анжуманлар хонаси, 105

ўринли ошхона ходимлар хизматида. Хизмат хоналари замонавий ахборот-коммуникация воситалари, зарур анжомлар билан жиҳозланган.

Тадбирда Навоий вилояти ҳокими Қ.Турсунов сўзга чиқди.

Н.РАҲИМОВ,
ЎЗА МУҲБИРИ
С.АСЛАНОВ
(ЎЗА) олган суратлар

Хонанданинг бурчи — самимийлик

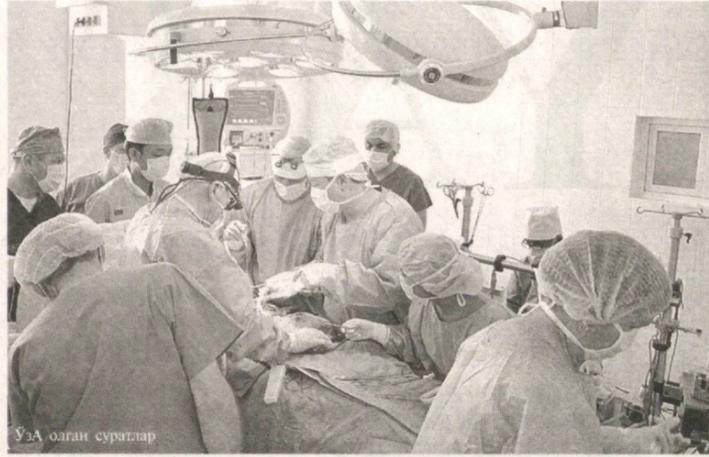
МАЪНАВИЯТ ОЛАМИДА

Муҳтарам Президентимиз Шавкат Мирзиёев раҳнамолигида мамлакатимизда олиб борилаётган изчил ислохотлар аниқ ва қатъий мақсадларга қаратилган. Яъни одамларни рози қилиш, уларнинг эртанги кунга ишончини мустаҳкамлаш, онгу тафаккурини ўзгартириш, Ватан тараққийига дахлдорлик ҳиссини ошириш — устувор вазифаларимиздан биридир.

қариб, тинимсиз меҳнатда ва изланишда бўлишлари керак. Уларнинг меҳнатдан, ҳаракатдан бир лаҳзага тўхташи омма эътиборидан четда қолишига сабаб бўлади.

Бугунги йиғилиш ана шундай ноҳуш ҳолатларнинг олдини олиш, хонандаларни қийнаётган муаммолардан хабардор бўлиш, келгусида ўзаро келишиб, маслаҳатлашиб ишладан иборат деди муассаса раҳбари.

Эстрада хонандалари маданият ва санъат йўналишининг

Ўза олган суратлар

Россиялик машҳур кардиожарроҳ Хоразмда

Бошланғичи I-бета

Лео Бокерия филиал мутахассислари билан ҳамкорликда тузма юрак нуқсонини — қоринчаларо тўсиқ нуқсонини билан оғриган бемор, Богот туманида яшовчи Мақсадбек Йўлдошевда жарроҳлик амалиётини ўтказди.

— Ўзбекистонлик мутахассислар билан ҳамкорликдаги жарроҳлик амалиёти муваффақиятли ўтди, — дейди Лео Бокерия. — 16 ёшли ўсмирда тузма юрак нуқсонини — қоринчаларо тўсиқ нуқсонини пластика қилиш жарроҳлик амалиётини суғий қон айлантириш шароитида ўтказдик. Юқори маалаки шифокорлар билан ишлаш мента завқ бағишлади. Менинг назаримда биз гўё кўп йиллардан буён бирга ишлагандекмиз. Бу ердаги замонавий тиббий асбоб-ускуналар, шифокор ва беморлар учун яратилган шароит ва имкониятлар таҳсинга лойиқ. Тиб-

биёт ҳамшираларининг жарроҳлик амалиётини иши ҳам юқори даражада. Дори-дармон билан таъминлаш ҳам яхши йўлга қўйилган.

Россиялик кардиожарроҳ иштирокида маҳаллий кардиожарроҳлар учун маҳорат дарслари ўтказилди. Юрак-қон томир касалликларининг оғир асоратли турлари билан оғриган беморлар кўриқдан ўтказилиб, зарур маслаҳатлар берилди.

— Машҳур шифокорнинг Хоразмга келганини эшитиб, 7 ёшли қизимни тўғри шу ерга олиб келардим, — дейди нуқсуслик Гулсанам Саидниёзова. — Қизимнинг юрагида тузма нуқсон бор. Шу пайтгача Республика ихтисослаштирилган кардиология марказида бир марта жарроҳлик амалиёти ўтказилди. Аммо энг муҳим амалиёт ҳали олдинда. Уни 4 йилдан буён кутяпмиз. Бугун қизимни россиялик кардиожарроҳ кўриқдан ўтказди ва бизни Москва-

га таклиф қилди. Бундан жуда хурсанд бўдим. Бизга шундай қулайликлар яратиб берилаётгани учун давлатимиздан миннатдоримиз. Президентимиз ташаббуси билан бошланган бундай эзгу ишлар туфайли менинг қизим бу йил биринчи синфга соғлом бўлиб боради.

Имзоланган ҳамкорлик битимига кўра, маҳаллий шифокорлар россиялик ҳамкасблари билан мунтазам тажриба алмашиш имкониятига эга бўлди. Бу мамлакатимизда аҳоли саломатлигини янада мустаҳкамлаш, маҳаллий мутахассисларнинг юқори технологияга асосланган энг мураккаб кардиожарроҳлик амалиётини муваффақиятли амалга оширишдаги тажрибасини бой-тишига хизмат қилади.

Хоразм вилоятидаги тарихий обидаларга саёҳат меҳмонда катта таассурот қолдириди.

А.ШОКИРОВ,
ЎЗА МУХБИРИ

Халқимизнинг, айниқса, ёшлар маънавий оламини юксалтиришга, уларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашга, шу билан биргаликда мамлакатимиз аҳолисининг кайфиятини кўтариб, ишчанлик руҳиятини янада ошириш учун албатта эстрада хонандаларининг ўрни беқийс.

Кунни кеча “Ўзбекконцерт” давлат муассасаси томонидан “Қатъий тартиб интизом ва шахсий жавобгарлик ҳар бир эстрада хонандасининг асосий вазифаси” мавзусида эстрада хонандалари иштирокида йиғилиш ташкил этилди.

Йиғилишда “Ўзбекконцерт” давлат муассасаси директори в.в.б. А.Ҳайдаров сўзга чиқиб: *Санъаткорнинг номи, шаъни ва обрў-эътиборини кўтариш борасида сўз юритди. Санъаткорлар қўшиқлар айтсинки, қўшиқнинг қудратини туйунган имонли, эътиқодли кишилар сизларни ўғил-қизларига ибрат қилиб кўрсатсин.*

Дарҳақиқат, санъаткорлик инсондан сабр-тоқат ва метиндек иродани талаб қилади. Элга танилган ҳар бир санъаткор омма эътиборида бўлиб, унинг ижоди ҳар доим муҳокама этиб борилади. Санъаткор ўринли танқидлардан тўғри хулоса чи-

қўпчилигини ташкил этадиган жамоа ҳисобланади. Барча аҳил, ҳамжиҳат ва ҳамфикр бўлса, орадаги айрим масъулиятсиз, санъаткорлар ҳам бундан тўғри хулоса чиқаради. Агар инсофга келмаса, улар ўз-ўзидан санъаткорлар сафидан чиқиб қолади.

Йиғилишда таъкидланганидек, санъаткорлар ватанимиз тараққийи йўлида бир жамоа бўлиб ишлаб, ижод қилишига келишиб олдилар.

Музаффар САЙФУЛЛАЕВ,
“Ўзбекконцерт” давлат муассасаси матбуот котиби

“Экосан” лойиҳалари амалда

ТАДБИР

2017 йил — “Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили” давлат дастури доирасида “Экосан” халқаро хайрия жамоат фонди Қорақалпоғистон Республикаси Тўрткўл туманининг “Янгиобод”, “Дўстлик” ва “Авиация” овул фуқаролар йиғинлари аҳолисига тоза ичимлик суви тармоғини янгитдан қуриб бериш бўйича лойиҳалар ишлаб чиқди.

Объектни топшириш маросимида Фонднинг Қорақалпоғистон Республикаси ҳудудий бўлими директори Н.Мирзамуратов, Тўрткўл тумани ҳокимининг қурилиш, коммуникация ва ободонлаштириш ишлари бўйича ўринбосари У.Матназаров, туман сув тармоғи бошлиғи Р.Рўзметов, “Дўстлик” ОФЙ бошлиғи А.Сапаев, “Янгиобод” ОФЙ бошлиғи А.Султанов, “Авиация” ОФЙ бошлиғи А.Атаназаров ҳамда “Айбек-Атабек-Курувчи” МЧЖ бошлиғи М.Авезовлар қатнашди.

Таъкидлаш лозимки, шу йилнинг май ойида бир неча лойиҳалар амалга оширилди. Жумладан, Тўрткўл туманидаги “Боломзор” ҳамда “Пахтакор” қўчаларига 0,8 километр узунликдаги сув тармоғини янгитдан қуриб бериш бўйича 70,4 миллион сўмлик лойиҳа асосида ишлар бажарилиб, фойдаланишга топширилди. Натижала, “Янгиобод” ОФЙ ҳудудига яшовчи 52 та оила, яъни 316 нафар фуқаро тоза ичимлик суви билан таъминланди. Шунингдек, Тўрткўл тумани “Авиация” ОФЙ “Долозор” ва “Курувчи” қўчаларига 1,5 километр узунликдаги сув тармоғини қуриб бериш учун 84,4 миллион сўмлик пилот лойиҳа доирасида ишлар амалга оширилиб, фойдаланишга топширилди. Натижала ҳудуддаги 147 та хонадон тоза ичимлик суви билан таъминланди.

Мирқарим МИРСОВУРОВ,
“Экосан” ХХФ бўлим бошлиғи

ПАЙШАНБА — жиноятчиликнинг олдини олиш ва профилактика кун

Жиноят битта бўлса ҳам кўп

Бир пайтлар маҳалламиздаги бирор хонадонга милиция машинаси келса, кўни-кўшни сергак тортиб қоларди. Милиция кирган оила ҳақида турли миш-мишлар авж олиб, ҳар ким ўзича фол оча бошларди. Чунки халқ посбони ҳар кимнига ҳам келавермасди-да. Эйтибор берилса, ўша пайтларда аҳолида ички ишлар идоралари ходимларига нисбатан хайиқиш, гўё муносабатларда кўринмас бир девор бордек эди. Бугун эса аксини қўришимиз мумкин. Хусусан, давлатимиз раҳбарининг ташаббусига кўра ҳафтанинг ҳар пайшанбаси профилактика кун сифатида белгиланиши билан ички ишлар идоралари ходимларидан доимо халқ билан ҳамнафас бўлиш, уларнинг дарди билан яшаш талаб этилмоқда.

Зотан, бу кун жиноятчилик ва ҳуқуқбузарликларнинг олдини олишга, маҳаллаларнинг осудалигини таъминлашга ҳамда фуқароларнинг қонуний манфаатларини ҳимоялашга хизмат қилмоқда. Кун доирасида республикамизнинг барча ҳудудларида сайёр судлар, ўқув муассасаларида давомат тадбирлари ҳамда маҳаллаларда ҳуқуқ-тартибот органлари ходимлари билан учрашувлар уюштирилмоқда. Бу эса жиноятларнинг камайишига сезиларли таъсир кўрсатмоқда. Хусусан, пойтахтимизнинг Юнусобод туманида бўлганимизда бунга ишонч ҳосил қилдик.

Пайшанба кунининг Шахристон маҳалла идорасининг сайёр судида бир жиноят иши кўриб чиқилди. Унда шу маҳаллада истиқомат қилувчи Карим Норбоев ва Шамсиддин Салимовларнинг (исм-шарифлар ўзгаририлган) ўзаро жанжали оқибатида содир этилган жиноят иши муҳокама қилинди.

Очиғини айтганда, бу икки паҳлавоннинг можаросини эшитган киши қулишни ҳам, қуйишни ҳам билмайди. Кулай десангиз, кап-катта одамлар, куйи десангиз ҳам шундай — ақдини таниган бўлса, нимасига куйини дейсиз-да... Гувохларнинг айтишича, Шамсиддин машинасида кетаётган, тўсатдан Каримнинг машинасини йўлдан “сиқиб” ўтди. Буни ўзига катта ҳақорат деб билган Каримбой, унга етиб олиб, нима деса дейди. Шамсиддинбой ҳам қилликни қилиб, уэр сўраш ўрнига уларнинг ўз тиллари билан айтганда, “қариллайди”. Ким ҳам ўзидан кичкинадан бундай муомалани кўтарди? “Орақш” Каримбой бунга чидай олайми, муштини ишта солади...

Суд муҳокамасида Юнусобод туман Жиноят ишлари бўйича судьяси Отабек Зуфаров, туман прокурори ўринбосари Равшан Ҳакимов, туман ИИБ тергов бўлими бошлиғи Ойбек Муродов ва профилактика инспекторлари, маҳалла аъзолари ҳамда жиноятчи ва жабрланувчининг оталари иштирок этди. Муҳокамада жиноятчининг ва жабрланувчининг фикр-мулоҳазалари тингланди. Маҳалла фаолларининг ҳам муносабати эътиборга олинди. Шундан сўнг орган ходимлари томонидан яраштириш институти жорий этилгани ҳақида тушунтириш берилиб,

агар жабрланувчининг моддий ва маънавий зиёни қопланса, яраштириш муносабати билан жиноят иши тутатилиши таклифи берилди. Шунингдек, келгусида бундай ҳолатлар такрорланмаслиги учун чора кўрилиши белгилаб олинди. Бу иккала томон учун ҳам маъқул деб топилди.

— Профилактика кунининг жорий этилиши жиноятчиликнинг олдини олишда катта қўмак бермоқда, — дейди туман ИИБ тергов бўлими бошлиғи Ойбек Муродов. — Рақамларга эътибор қаратадиган бўлсак, ўтган йилнинг 4 ойи 20 кунда туманимизда 758 та жиноят содир этилган бўлса, жорий йилнинг шунча муддатида бу кўрсаткич 599 тани ташкил этмоқда. Афсуски, жиноят битта бўлса ҳам кўп. Чунки унинг зарари барибир жамиятимизга тегади. Шунинг учун профилактика кунда жиноятлар маҳаллаларда кўриб чиқилиши, тўсатдан сайёр суд доирасида муҳокама этилмоқда. Халқ гувоҳлигида жиноятнинг жазоси муқаррар қилиниши уқтирилмоқда. Бундан бундан ташқил хулоса чиқариб, ҳушёр ва оғоҳ бўлмоқда. Унда жиноятларнинг келиб чиқиши сабаблари, олдини олиш бўйича фуқароларнинг таклиф-мулоҳазалари ўрганилаётган. Бу эса келгусида қай йўналишда кўпроқ иш олиб боришимизни белгилаб беради.

— Ҳеч ким жиноятчи бўлиб туғилмайди. Лекин улар қардан келиб чиқади, деган савол қилмайди, қилини, — дейди Шахристон маҳалласи фаоли Бегмат ота Шораҳимов. — Албатта, кўп нарса оиладаги муҳит, тарбияга боғлиқ. Қачонки, фарзанд оилада меҳр кўрса, тўғри тарбия топсагина қинғир йўлдан юрмайди. Бироқ ҳозир болалардан кўра ақли расо ота-оналар ҳам тарбияга муҳтожга ўхшайди. Олманнинг тағига олма тушади, деганларидай бундайларнинг фарзанди эртанга ким бўлиб етишди? Шунинг учун маҳалламизда бу каби айрим оилалар билан суҳбатлар, тушунтириш ишлари олиб бораёلمиз. Айниқса, профилактика кун доирасида уларни учрашувларга таклиф қилаёلمиз.

Маълумотларга кўра, Тошкент шаҳри бўйича жорий йилнинг 4 ойи 20 кунини давомида барча йўналишлардаги жиноятлар 605 тага (фоиз жиҳатидан 11 фоиздан ортиқроқ), жумладан, шахсга қаратилган жиноятлар, яъни қасддан одам ўлдириш, номусга тегиш каби жиноятлар анча камайган. Афсуски, сўнгги ойларида фирибгарлик жинояти 186 тага олган. Бу эса юртдошларимиздан хушёрликни, ҳар кимнинг гапига учмасликни талаб этади. Тадбир доирасида Тошкент шаҳри бўйлаб гиёҳвандликка, фоҳишабошликка қарши курашиш чоралари ҳам кўрилмоқда. Жумладан, гиёҳвандлик воситалари ёки психотроп моддалар билан қонунга хилоф равишда муомала қилишга қарши кураш борасида олиб борилган тежок тадбирлар натижасида май ойи бошланган 25 майга қадар 81 та, ҳафта давомида 20 та ҳолат аниқланди. Тошкент шаҳрига кириб келиш постларида йил бошидан 79 та гиёҳвандлик воситалари билан қонунга хилоф равишда муомала қилиш жиноятлари аниқланиб, тегишли чоралар кўрилмоқда. Шунингдек, фоҳишахона сақлаш, қўшмачилик қилиш каби жиноятларини олдини олиш мақсадида олиб борилган тадбир доирасида жами 14 та ҳолат ҳамда 31 нафар шахс фоҳишалик билан шугулланиб келаётгани аниқланди. Уларга фоҳишахона сақлаш ва қўшмачилик қилиш аломатлари билан жиноят ишлари қўзғатилди.

Юқоридаги қайд этилган рақамларга эътибор бериб, унинг ортида бир инсон ва унинг ортида қанча яқинлари тақдирининг янада камайишига, жамиятимизда ҳуқуқбузарлик ҳамда турли жиноятларнинг урчиб кетишининг олдини олишга кезимат қилса, ажабмас.

Бобур МУХАММАДИЕВ

Эҳтиётсизлик ортида

Дарҳақиқат, жиноятчиликка қарши курашиш қандай даражада ва қайси усуллар билан амалга оширилиши жамият ҳаётида ижтимоий барқарорликни таъминлашга бевосита таъсир этади. Жиноятчиликка қарши курашишда ижтимоий, иқтисодий ва маънавий омиллар билан бир қаторда ҳуқуқий омиллар ҳам муҳим ўрин эгаллайди. Жиноятларни тез ва тўла очиб фуқароларнинг ҳуқуқ ва қонуний манфаатларини таъминлаш кафолати ҳисобланади. Айбдорларни фош этишда шахсларнинг манфаатларига путур етказмаслик ва ҳуқуқларини хавф остида қолдиришнинг маъқул шартлари амалга оширишнинг асосий шартларидан биридир.

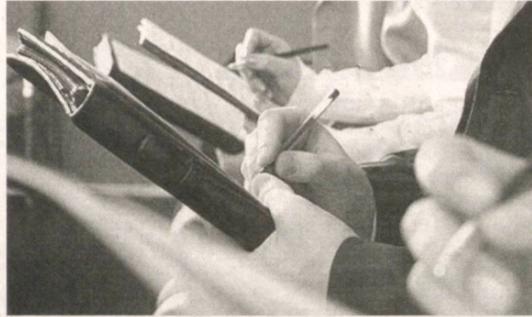
Жиноятчиликка, хусусан, жамоат хавфсизлиги ва шахснинг ҳаёти ва соғлиғига қаратилган жиноятга қарши кураш фаолиятининг самарали бўлишини таъминлаш доимо долзарб бўлиб келган. Айниқса, эҳтиётсизлик натижасида содир этилган жиноятларни самарали тергов қилиш, жиноятларни тез ва тўла очиб, жиноят содир этган ҳар бир шахснинг айби тўла фош этилиб жавобгарликка тортилиши муқаррарлиги тамойилини таъминлаш муҳим ҳисобланади. Эҳтиётсизлик оқибатида содир этилган жиноятлар бугунги кунда салмоқли ўринини эгаллайди. Шунинг учун ҳам жамиятда жиддий хавф туғдирувчи қўриқларда ҳам содир этилади. Шу боис ушбу турдаги жиноятлар бўйича терговни ташкил қилиш таъминлаштириш, унинг хусусиятлари замонавий ҳолати, терговни самарали олиб боришдаги мавжуд муаммоларга доир фикр-мулоҳазалар юритиш борлигини инобатга олсак, жамиятимиз учун бир жиноят ҳам кўп эканлигига амин бўламиз. Профилактика кунининг жорий этилиши мана шу рақамларнинг янада камайишига, жамиятимизда ҳуқуқбузарлик ҳамда турли жиноятларнинг урчиб кетишининг олдини олишга кезимат қилса, ажабмас.

Баҳодир АҚРОМОВ,
ИИБ академияси
4-ўқув курси тингловчиси

Журналист қалами билан...

➤ НУҚТАИ НАЗАР

Нафақадаги бир журналист сифатида телекўрсатувларни, газета журналларни баҳоликудрат кўзатиб бораман. Бугунги журналистикада журъатли қаламкашлар неғадир кўринма-япти десам, мен кўришга ёки ўқишга улгурмаган ўша долзарб мавзуларни тадқиқ этган мақола муаллифлари кечирсинлар. Агар етук журналистларимиз кўпаяётган бўлса, нур устига нур. Аммо замон бир жойда турмайди, одамларнинг бағрига шамол тегиб қоладиган кунлар ҳам келиб қолар, вақтни ўтказмай, кўнглим буюрган мавзулар ҳақида ёзайин, деб вақтни бой бердик.

Журналистларнинг қаламлари "ўтмаслашиб", лоқайд бўлиб қолишларига ички қўрқувдан ташқари яна бир сабаб борки, уни ҳал этиш бу соҳада кўп масалаларнинг ечимини белгилайди. Бу журналистларга тўланадиган қалам ҳақи. Газетада ишлаб турмушга тебратилган етар-етмас пул топиш учун биринчидан, бош муҳаррир талаб қилган мақолани ёзиши, бирон-бир танқидий мақолага қўл урмаслиги ва ниҳоят реклама берувчиларнинг орқаларидан юриши, шунингдек, бир йилда ҳеч бўлмаса 100 та обуначи топиш лозим бўлади. Кўриб турибсизки, журналист бу ишлардан бўшаб бирон-бир ўқишли мақола ёзишга вақт ҳам тополмаслигини сезиб қолади ва унга анчайин маломат қилаётганимизни ҳам ҳис этамиз.

Яқинда бир пайтлар деярли саккиз юз минг нусхада чоп этилган, бугун эса адади зоғи билан уч минг нусхага еттидан газеталардан бирининг хондими телеэкрандан туриб "республикада фалонча мактаб бор. Нега улар бизнинг газетамизга обуна бўлишмайди?" дея иддао қилишганини эшитдим. Бундай иддао билан гапириш нотўғри. Бугун ҳар ким ўзи хоҳлаган наشري, ўзи истаган китобни ўқийди, кўнгли тусган сайта қиради. Газетани биров ўқимайдиган, ўқиб бўлмайдиган ҳолатга келтириб қўйган экансиз, энди уни фақат ўзингиз ва муаллифларингиз ўқининг! Газета ва журнал, китоб, аввало, маънавий, маърифий фикр тарқатувчи восита бўлиб билан бири, махсусот қандайдир. Бўғи энди ўша фикрингизни бозор кўтарса сотасиз, акс ҳолда касод бўласиз. Бугун бизнинг оқди-қочди сафсата со-тадиган сариқ матбуотдан ташқари (аслида маънавий жиҳатдан улар ҳам), ўзларини жиддий тутиб турган газета журналистларимиз асарининг бозори касод. Уларни юқорида айтганимиздек, ўз журналистларининг елиб-югурилла-ри ва масъул идораларнинг жойларда мажбуран обуна қилиш ҳақидаги топшириқларига ушлаб турибди. Шунлар бўлмаса, тўқилиб қолишарди. Ахир бўш қоп тепасидан хи-мариб ушлаб турилмаса тик турадимиз!...

Маълумки, Президентимиз 2017 йили "Халқ билан мулоқот ва инсон манфаатлари йили" деб эълон қилди. Шу муносабат билан марказда ва жойларда халқдан тушаётган шикоят ва аризаларни юзлаб ходимлар сарагини саракка, пучагини пучакка ажратиб ўрганишмоқда. Уларнинг кўп-лари айтиш мумкинки, натижа ҳам берипти. Хусусан, бугунги кунда мамлакатимизда олиб борилаётган илҳолотларда журналистлар, умуман, ОАВ учун янги имкониятлар очилмоқда. Шунинг назарда тутган ҳолда, журналистларимиз жамият ва давлат ҳаётига янада фаол қатнашишлари лозим бўлади. Ана шундан, биз ана йўқотган мавқеимизни тиклаб, эл-юрт олдида юзимиз ёруғ бўлади.

Ёқубжон ХҲАМБЕРДИЕВ

➤ 2-АУДИТОРИЯ

"Дунё – ахборот макони" тушунчаси онгимизга шу қадар чуқур сингиб кетдики, дунё ҳамжамиятининг ҳақли аъзоси – субъектига айланиш истагидаги ҳар қандай давлат ва ундаги ҳар бир шахс мазкур ахборот маконидан мустақкам ўрин эгаллашининг аҳамиятини сўз билан таърифлаш қийин. Шу боис ахборот сиёсати барча учун кун тартибидоги муҳим масала бўлиб қолмоқда. Бу эса ҳақли равишда ахборотларни тез олишни ва аини пайтда ОАВ ҳолислигини тақозо этади.

БЎЛАЖАК ЖУРНАЛИСТЛАР КАТТА ҲАЁТ ОСТАНАСИДА

Мамлакатимизда ҳам бундай жараён илҳол қўйилган. Бунинг журналист кадрлар тайёрлаш масаласига берилаётган эътибор мисо-лида ҳам кўриш мумкин. Юз йиллик тўйи арафасида турган Мирзо Улугбек номидаги Ўзбекистон Миллий университетининг журналистика факультетидаги бугунги қизгин жараён ҳам фикримизни тасдиқлайди. Битирув малакавий ишлари ва магистрлик диссертаци-ялари ҳимоялари арафасида ҳар бир кафедрани тайёрларлик авжида. "Рақамли ОАВ" кафедрасида тайёрланаётган битирув малакавий иш-ларининг бир нечасига диққат қаратдик.

АУДИОВИЗУАЛ МАТЕРИАЛЛАР ТАЙЁРЛАШДА АРХИВ МАНБАЛАРИДАН ФОЙДАЛАНИШ

Иш муаллифи ЎзМУ журналистика факультети 4-босқич талабаси Гулфара Норқобилова.

Бўлажак журналистик асар учун муаллиф аввало жанр танлайди. Сунгра уни ёритиш йўллари излай бошлайди. Архивлар эса сара-ланган тарихдир. Шу боис аудиовизуал материал ютуғида архив ман-баларининг ўз ўрни бор. Журналистлар мурожаат қиладиган бир хил манбаларни уч гуруҳга ажратишимиз мумкин: давлат тасарруфидоги архивлар, МТРК архиви, қаҳрамоннинг уй-музейи ёки шахсий ар-хиви.

Бунда муайян йиллар давомида шаклланган ва базиси муттасил янгилаб борадиган давлат архивларининг алоҳида ўрни бор. Қуйида улар фаолиятининг айланиш нуқталарига тўхталиб ўтишни жоиз бил-дик.

Телекўрсатув ёки радиоэшиттириш интервью, судбат, хроника, маълумот, репортаж шаклида амалга оширилади. Телекўрсатув ва ра-диоэшиттиришлари тайёрлаш қўйидаги босқичларни ўз ичига ола-ди: кўрсатув ёки эшиттириш мавзусини танлаш; ҳужжатларни из-лаш; мавзунинг ўрганиш ва зарур ҳолларда бошқа архив ва музейлар ҳужжатларини танлаш; матни тайёрлаш.

Давлат архиви олдиндан тегишли студия билан кўрсатув ёки эши-тиришининг мавзуси ва муаллифи, архив ва студиянинг мажбурият-лари, кўрсатув ёки эшиттиришнинг давомийлиги, тайёрлаш муддати ва ҳоказолар ҳақида келишдилади. Архив материалларида турли сурат-лар, ҳаракатдаги кадрлар, завод цехлари, автомобиль йўллари, офис биноси ёки хонаси, сиёсий форумлар кўпгина телесюжетларнинг тақ-дирга ижобий таъсир қўрсатган. Одатда, архив материаллари вақт етишмаганида, ўша жойларга бориб, суратга олиш имкони бўлма-й қолганида иш беради. Гоҳо архив суратлари муҳим ахборот манбага айланади.

Ижтимоий ҳаётнинг кўплаб жабҳаларига архив ҳужжатларига эҳти-ёж сезилади. Кино, сурат, овозли ҳужжатлардан фойдаланилган ҳол-да тайёрланган маърузалар давлат архиви ташаббуси, турли ташкилот-лар сўровига биноан архивда ёки бошқа ташкилотларда ўтказилиши мумкин. Маъруза мавзусига қараб кино, сурат, овозли ҳужжатлар иллюстрация сифатида хизмат қилиши ёки лекция, маърузанинг асо-сий қисми бўлиб хизмат қилиши мумкин.

ИНФОРМАЦИОН КЎРСАТУВ ТАЙЁРЛАШ ЖАРАЁНИ.

Иш муаллифи ЎзМУ журналистика факультети 4-курс талабаси Нодира НАРЗУЛЛАЕВА.

Информацион кўрсатув тайёрлаш жараёнида муҳаррир иштироки, ўрни ва аҳамияти муҳимдир. Бундай шароитда журналист ахбороти зиммасига ижобий ва салбий мазмундаги факт ва хабарларни мута-носиб ҳолда узатиш, воқеликни кимингдир нуқтаи назаридан кели-б чиқиб талқин этишдан қочиб қизиб қолмас ва юкланади. Шу му-носабат билан ОАВ ходимлари ижодига воқелик манзараларини тал-қин этиш, шарҳлаш муммоаси ҳам келиб чиқмоқда. Чунки журна-лист ахборотида ҳар доим муаллифнинг, муҳаррирнинг ёки таъ-сисчининг ижтимоий тажрибаси ва интилишириш ўз ифодасини топ-ган бўлади. Шу боис аини бир факт, воқеа турли сиёсий, ижтимоий йўналишдаги наشرлар томонидан турлича баҳолашни, тушунтири-лиши, шарҳлашни ҳам мумкин. Демак, журналист талқини ҳаёт-нинг ёритилаётган бир бўлагини воқеликка айнан шунга монанд ҳодисалар мезонида баҳолаш ва уларни ўзаро қиёслаш орқали ижт-имоий қиймати ва аҳамиятининг тайин этиш имкони ва усулидир.

Бирор воқеа ёки ҳодиса ҳақида гап кетганда, фақат унинг тафси-лот баён қилинади. Журналистнинг шахсий мулоҳазаси ва бу хусу-сидоги қарашларини янгилик сифатида ахборотга қўшмайди.

Воқеани ёритишда унинг композицион постантовкасига алоҳида эътибор қаратилади. Воқеалар кетма-кетлиги тадрижий ривожланти-риб борилади. Яъни муаллиф ҳар бир воқеанинг энг муҳим фактла-рини олдинги ўринга чиқаришга ҳаракат қилади, кейин шунга мос равишда давом эттириб, ривожлантириб боради.

Материални тайёрлашда қўлланадиган услуб ҳам муаллифнинг қандай мақсадни олдига қўйганига боғлиқ. Воқеалар тизгинини му-аллиф дастлаб ўз онгида ривожлантиради, кейин долзарблигига қараб уларни жой-жойига қўйиб чиқади. Журналист бирор мавзунинг ёритар экан, аввало, борган жойида зийрак бўлиши, вақтни беҳуда сарф этмаслиги лозим. Иложи бориб ҳар кўпроқ факт ва далилларни йиғиб қилиши керак. Мавзу аниқ бўлган, ҳафта аввалидан тайёрларлик иш-ларини бошлаб юборилади. Мавзунинг ёритишга топшириқ олган муал-лиф биринчи навбатда режиссёрга учрашади, режиссёр ўз навбатида қандай кадрларни топиб бера олсини ва яна нималарни тасвирга олиб келиши хусусида аниқ йўналишлар беради. Бу эса ўз навбатида ор-тиқча сарф-харажатлар ва вақтни тежайди.

Янгилик топилганидан сўнг муаллиф уни тезкор етказаман деб, баъзан шошилганда рақамларда, фактлар келтиришда хатога йўл қўйиши мумкин. Шунинг учун муаллиф биринчи навбатда фактлар-ни асослаши лозим, сўнг келтирилаётган рақамларнинг тўғрилигини текшириб кўриб, воқеаларнинг ҳаққонийлигига эътибор қаратади.

Материал ёзишда журналист асосан бешта босқичдан ўтиши керак. Улар қуйидагилардан иборат: материални нима билан тўлдиринини тасаввур этиш; фактлар тўплаш; фактларни таҳлил қилиш ва матери-ал режасини тузиш; барча билганларини қозғога тушириш; матнни тахрир қилиш ва қайта ишлаш.

Информацион дастурларда воқеаларни қисқа ва лўнда, ихчам тай-ёрлашга эътибор қаратилади. Чунки улар улкан ва мураккаб ҳодиса-ларнинг баённи бир неча дақиқалар ичида бериб улгуришлари, баъзан турли жойларда содир бўлган бир хил мавзудаги воқеаларни уч-тўрт дақиқа ичига сиғдириб эфирга узатилади. Бу ўринда муал-лиф фактларнинг энг сараларини териб хронологик тарзда жойлаш-тиради. Матн тилининг ҳаммага тушунарли ва фактларнинг такрор бўлмаслигига ҳам диққат қилинади.

Кўрсатувни тайёрлаш жараёнида режиссура ёрдамида турли компь-ютер графикалари, жалвалардан фойдаланиш, мавзуга мос равишда мусоқа танлаш, интерсүмларни ўз ўрнида қўйла олиш, ахборот техно-логияларидан маъна фойдаланиш ҳам мумкин. Бунинг маромига етказиш учун муаллиф телебўшловчилик санъатини пухта эгаллаган бўлиши, далил ва деталларни ўз ўрнида қўйла олиши керак. Шунинг учун кўрсатув ижодкорлари ва телерадиокомпаниянинг дикторларидан доимий равишда ўз тажрибани ва малакаларини ошириб боришни талаб этишади. Ҳар гал материал ёзишга ўтирганида ижодкор, ҳатто проф-фессионал журналист ҳам ушбу жараённи бошдан ўтказганини таъ-кидлайди. Журналистиканинг ўзига ҳослиги ҳам балки шундидир.

Фарҳод УМАРОВ тайёрлади.

У олтин китоб асли ўзбек ти-лидан форсчага кўчирилган, ўз маъносини йўқотмаган бўлса ҳам, ўзбеклик ҳайбатидан аж-рамиш эди. Бунинг ўқишга, На-войининг "Муҳокаматул дуға-тайн" китобида айтган сўзини эслаб, унга раҳматлар ўқидим. Навоий бу китобида ўзбек олимлари ўз тилларини қолди-риб, форси адабиётларига бе-риганиликлари учун қаттиқ но-розилик билдиради. Ўзбек ти-лининг ҳар тўғрида форси ти-лидан ортиқлигини кўрсатиб, ўзбекчадан бир юз оғиз сўз келтирди. Буларга форси шо-ирлари ўз тилларида таржима тополмайдилар, дейди.

Мен бу сўзнинг тўғрилиги-ни илгаридан билган бўлсам ҳам, айниқса бу китобни тар-жима қилиб чиққанимдан сўнгра кўнглимда ҳеч гумоним қолмади. Чунки, бу китобнинг асл нусхасидаги бир неча оғиз ўзбекча сўзларга форсида унинг таржимаси топилмагач, у сўзларни таржимон шул бў-йича қолдиришга мажбур бўлмишлар.

Ўқувчиларга англиш учун булардан баъзиларини бу ўрин-да кўрсатиб ўтмай.

*Чори буюм — урушга тўлаш;
Соварий — ҳадя;
Суюрғол — маош, ер-мулк;
Кобу — пайт;
Жолду — инюм;
Чопула — ҳужум;
Чопқулаш — қилибозлик.*

Бундан бошқа аскар ёсо-ларига қўлланмиш тубандоқ сўзларнинг кўпроги таржима-га синалган, ўзларини қолди-ришди. Масалан, қўл (уруш чоғида аскар сафларининг энг ўрталлиги), баронғор (аскар сафларининг ўнг қўли), жаронғор (аскар сафларининг сўл қўли), қировул (аскар саф-ларининг олдидаги баҳодирлар тўпи), шоқовул (уруш майдо-нида эҳтиёт тўпи), чиндовул (уруш сафларининг орқа кў-риқчи тўпи).

Булардан бошқа ҳам таржи-ма бўлмаган сўзлари кўпдир. Энди мен бу китобни бош-ладан-оёқ кўриб чиққанимда бу-нинг асли ўзбекча бўлиб, Те-мурнинг ўз сўзи эканлигини аниқ билдим. Оз бўлса ҳам халқ учун мендин холис бир хизмат бўлармикан, умрим ке-силганимдан сўнгра кейингилар-га ўзимдан эсдалик бўлиб қолармикан, деган умид билан ҳар ким тушунарли қилиб, форси тилидан яна ўзбек ти-лига таржима қилдим. Ет ерга ўлжа тушиб кетган асаримиз-ни ўз элига кўчириб келтири-дим ("Гулистон" журнали, 1967 йил, 1-сон).

Энди шунинг алоҳида таъкид-лаш керакки, ўша пайтда Али-хонтўра Соғуний жасоратига ҳамоҳанг яна бир қур доворак ёзувчи ва журналистлар юз кўрсатишдики, уларни унутиб бўлмайди. Уруш кўрган, тур-мушининг аччиқ-чучуқларини тоғиб, охирида ҳақиқат йўлида иш қилишдан бошқа ҳамма нараси икки пулга қimmat экан-ни қоронғу бўлган ҳарбий ёзув-чи, "Гулистон" журналининг бош муҳаррири Иброҳим Ра-дим билан тахририятнинг бир қанча қалам соҳиблари ана шундай филолий кишилар бўлиб чиқишди. Ахир юз йилдан олдинки давр мобайнида "бос-қинчи", "золим", "қаллалар-дан минара ясаган қоронғу" дея тавсиф бериб келинган одам-ни бир кунда оқлашнинг ўзи бўладими?! Шохидларнинг гу-воҳлик беришларига журнал-нинг ҳар сони чиққанида, тах-ририятга "замбарак"нинг ўқи отилар эди. Телефонда Марказ-комдаги масъул ходимнинг: "Бу зорманда қачон тугайди" деган даҳшатли овози келган-да, тахририятда сув қуйгандек жимлик ҳукмрон бўлар эди. Ҳамма бир-бирларига овоз эга-сининг қилмигини айтмоқчи бўлгандек, им қоқшарди.

"Темур тузуқлари"нинг охириги қисми журналининг сентябрь сониде тугаллигини лозим эди. Аммо Марказком-даги масъул ходимнинг ҳар гал дўқ-пўпса билан: "Бас қилинган, ўшани, гўйдириб юбординлар!" деган кўнгириқ-лари тўғрилай "Темур тузуқла-ри" ойнамада тўғалигича бо-силмай тўхтаб қолди.

Бундан икки йил олдин Али-хонтўра Соғунийнинг 130 йил-лиги нишонланди. Тадбир қариндош-уруғлар, шоғирдлар, мухлислар иштирокида ўтди. Аммо бу алломанинг хотира кунлари кенг жамоатчилик иштирокида, расмий равишда шу кунгача ҳам бирон марта бўлсин, ўтказилгани йўқ. Ўзининг китоблари жуда ҳам нусхада чоп этилди. Таржима-ларига эса иккинчи муаллиф-ларга эса иккинчи муаллиф-лар уқчаштирилади. Бундан ташқари унинг ҳаёти ва фа-олияти, асарлари ҳақида кенг микёсида талқиқотлар, тарғи-бот ишлари олиб бориш зарур бўлган бир пайтда у ҳақида ёзил-ган мақола ва асарларнинг чоп этилишида сансалорликлар юз бермоқда. Уларни ёзган муал-лифлар китобларини ўз ҳисоб-ларидан чоп этишга мажбур бўлмоқдалар. Бундай муно-сабатларнинг туб сабабларини ҳеч ким билмайди ва билганлар айтмайди. Ташқаридаги миш-

мишлардан эса шундай гаплар-дан эшитамиз: "Нима эмиш, Алихонтўра Соғуний ўз пайти-да совет давлати хавфсизлик органлари билан ҳамкорлик қилган эмиш". Ҳа, рост! Али-хонтўра Соғуний бевосита Ста-лин билан учрашмаган бўлса-да, аммо унинг одамлари би-лиш қўришиб, ҳамкорлик қил-ган. Бу ҳамкорликнинг ҳам маълум сабаблари бўлган. Бу-чининг устига ушбу ҳамкорлик бевосита советларнинг ташаб-буси билан юз берган. Бу ҳақи-да кўпгина тарихий ва баъдий ада-биётларда ёзилган. Аммо ал-ломанинг советлар билан мах-фий равишда ҳамкорлик қил-гани ҳозиргача маълум эмас. Агар бу ҳақида қандайдир "ҳў-жазлар" собиқ ДХКнинг қай-сидир пучмоқларида ётган бўлса, улар сохта ва буюртма билан тайёрланган шубҳасиз-дир. Чунки Алихонтўра Соғу-нийнинг эътиқоди билан зо-лим, босқинчи ҳукуматга ёл-лашиш ақлдан ташқарилир. Жуда қизиқ бир ҳол. Юқорида Али-хонтўра Соғунийни қимларди советлар билан ҳамкорликда айблаб келишини айтдик. Асли-да советлар билан чин маъ-нодаги ҳамкорликни юз минг-лаб ўзбек коммунистлари, жумладан, ёзувчи ва журна-листлар армияси амалга ошир-мадими?! Ҳар биримиз шўро берган амал курсларида, ўша амал курсиси жойлашган на-раларнинг пойгақларида ўти-риб олиб, тузумнинг сиёсати-ни ташвиқ ва тарғиб қилма-дикми?! Ҳа, тўғри айтасиз, бу энди бошқа масала...

Шундай қилиб, биз журна-листларнинг олтинга тенг вақтлари неча замонлардан бугун хирмондаги сомондай шамолга совирилмоқда. Журналист ким ўзи? У фалон жойда богча қури-ли, пистон жойдаги йўлга афалт ётқизилди, бу ҳақида фалончи амалдор бундай деди, писмалон-чи унинг деди, деб дафтар, қалам кўтариб юрадиган киши-ми? Асло! Журналист халқнинг юраги, халқнинг плагириди. Та-рихда ҳақиқий ёзарлар ҳар доим халқ орасида туришган. Унинг қўнглида кечаётган орзу-умид-ларни, тортаётган машаққатла-рини қаламга олганлар. Совет даври журналистларини айтмай-ман, Мустақилликка эришгани-миздан кейин ҳам журналистла-римизнинг фаолиятлари ҳамон ўша эски андоза доирасида ке-чди. Бугун журналистларнинг бу ҳолга тушиб қолиш сабаблари хусусида гапирар эканмиз, айб-ни аввало ўзимиздан, мутепи-миздан қидиришимиз керак.

➤ ҲАМКАСБЛАР ҲАҚИДА

Қаҳрамонимиз тажрибали журналист-лардан бири — Жибак Аҳадова. У 1952 йилда Самарқанд вилояти, Пайқоғи тумани, «Дехқонobod» жамоа хўжалигида туғилди. Отаси — Аҳад Примов номи билан аталадиган қишлоқда унинг-ўсди. Сўяги деҳқончиликда қотган, қатор-қатор хўжаликларни бошқарган раис отаси, мунис ва меҳрибон, оила, фарзандлардан бошқа бахт ҳақида ўйламаган меҳнаткаш онанинг тарбиясини олди. Улар Жибак опани меҳнатга, инсонларни севишга ўргатишди. Опа бугунги кунда ана шундай азиз туйғуларни фарзандлари, невараларига сингдириб келмоқда.

Жибак опа болалигидан илмга чанқоқ ўсди. Шу хўжаликдаги ҳазирги 18-умумтаълим мактаби-нинг энг аълочи ўқувчи-ларидан бирига айланди. — Мактабда яхши ўқиганман, — дейди у. — Бунинг учун ота-онам, устозларимдан миннат-дорман. Хусусан, Нози опа Қўчқорова, Жаббор Ҳамидов, Раҳмат Бава-ров, Камол Амриллаев, Қубон Усмоновларнинг номини эҳтиром билан тилаб олгим келади. Уларнинг ҳар бири ўз фанининг билимдони

дейди опа. — Ўша пайтда акам Ўзбекистон Мил-лий университетига ҳуқуқшунослик факультетида тахсил олди. У табиятан адабиётга яқин инсон, уни яхши кўрар-ди. Уйга баъдий китоб-лар олиб келарди. Уларни қизиқиб ўқир-дим, адабиётга меҳрим ошиб борарди.

Опа университетни 1974 йилда битирди. Бу ерда Омонулла Мадаев, Сайди Умиров, Мухтор Худойқўлов, Ғайбулла Саломов, Наҳидддин Комиллов каби етук устозлардан таълим олди. Уларнинг ишончи-ни оқлашга аҳд қилди. Еш журналист сифатида меҳнат фаолиятини туман «Пайқоғи ҳаёти» газетасида бошлади. — Бош муҳаррир, раҳматли Ҳасан Худой-бердиев мени хурсандчи-лик билан кутиб олиб, иш ўргатди, — эслайди опа. — «Сизлар — Жибак Аҳадова ва Сайёра Бекмирзаевалар тумани-миздан чиққан биринчи қалдирғоч журналист қизларсиз!» — дея

фахрларанди. Бу бизнинг масъулиятимизга масъу-лият қўшарди. Жибак опа кўп йиллар ушбу газетада баракали ижод қилди: маданият ва турмуш бўлимида алабий ходим, радио эшиттиришлар ижодий уюшмаси муҳаррири, масъул котиб, туман ҳокимлиги маданият-маърифий ишлар бўлими раҳбари. Ҳар бир ишга меҳр билан ёнлашди. Туманда рўй бераётган ўзгариш-лар, одамлар ҳаёти, ҳар бир соҳанинг ўзига хос томонларини ёритишга журналистик қобилияти-ни ишта солди. Хўжа-ликларни айланди, қаҳрамонлар билан суҳбатлашди, ҳар бир мақола устида жиддий ишлади. 2006 йилда нафақага чиқди. Аини пайтда фарзан-дан неваралари қувончи-дан баҳраманд, бахтли она. Ўзи ҳақида кўп гапирмайди, аксинча, тунишганлари, дўстлари-ни тилдан қўймайди. Уларнинг ҳар бир ютуғидан севиनाди.

— Курсимизда 48 нафар талаба эдик. Ҳаммамиз ёш, гўзал, орзуманд ва интилув-чан. Ҳар биримизнинг мақсад ва умидларимиз би-сёр эди. Уйлаيمانки, бизлар шу ниятлари-мизга эришиш. Сабоқ-лар, китоблар, устозлар меҳри ва ўнгилари, ёшлик, дўстлик туйғула-ри мужассам эди бари-бариде. Жибак ҳамша

Ойгул СҮЮНДИҚОВА

Камарбасталик ҳисси

ШАРҲ ЎРНИДА

Мамлакатимизда халқимиз фаровонлигини янада ошириш борасида амалга оширилаётган ишлар кўлами тобора ортиб бормоқда. Қолаверса, аҳоли турмуш тарзини янги босқичга олиб чиқишга қаратилган ҳар бир ўзгаришнинг моҳиятида қандай мақсадлар ётганини ҳам бугун кўпчилик яхши билади.

Бир мисол. Бугун асим пойтахтни кезсангиз, ён-атрофда зўр гайрат-шижоат билан амалга оширилган ва оширилаётган кенг кўламли бунёдкорлик ҳамда ободончилик ишлари дилингиз яйрайди. Кечагина “шаҳарнинг ўғидан кириб, бўёғидан кўзимни юмиб чиқа олам”, дея катта гапирган қашқардёрлик ё бухоролик таксичи юртолдишнинг бугун йўлининг бошидаёқ алашиб, хижолатдан бош қашламоқда.

Қишлоқлар оралаб одамлар кўнглига кўл солиб кўринг, бугунги тинчлик-хотиржамлик, тўқчилик ва тўқинчилик учун билдирилган шукроналарга беихтиёр шерик бўласиз. Қишлоқ аҳли бугун шаҳардагидан кам бўлмаган шароитда тўқис, бой-бадавлат яшаш учун нима қилиш кераклигини яхши билади. Дейлик, битта ҳовлида 20 та товуқ боқилса, бир йилда қанча даромад кўриш, 4 бош соғин сиргидан неча литр сут соғиб олиш, қанча фойдага эга бўлиш ёки томорқадаги 10 туп гилосдан қанча маблаг орттириш, бир сўз билан айтганда, бундай табирилар билан оила бюджетига қанча қўшимча даромад келтириш мумкинлигини айтиб бера олади. Балки бу мисоллар баъзилар учун эришдек туюлар. Зотан, қишлоқ ҳудудига яшаб, камида 15-20 сотих ер майдони бўлганидан кейин фойда ҳам шунга яраша бўлади-де, дея эътироз билдирув-

чилар ҳам йўқ эмас. Бироқ тан олайлик, шу оддий ҳақиқатни қачондан тушуна бошладик? Унга қачондан бўён амал қилишга ўтдик? Холисона айтганда, давлатимиз раҳбарининг вилоятларга қилаётган ташрифи, халқ билан мулоқотларидан кейин эмасми? Эътибор бераётган бўлсангиз, бугун ҳам айрим раҳбарлар эскича ишляпти, деган гап-сўзлар қулоққа чалинмоқда. Бизнингча, фақат раҳбарлар эмас, бошқалар ҳам шундай яшаш билан буткул қутула олгани йўқ. Шу йил январь ойида Ўзбекистон телевидениеси орқали Президент Шавкат Мирзиёевнинг Хоразм вилоятига ташрифи намойиш этилган эди. Ана шу ташриф давомида давлатимиз раҳбари вилоятнинг қишлоқ ҳудудига бир оила турмуши билан танишиб, улар билан самимий сўхбатда бўлди. Ўша ҳовлининг майдони ҳаммаси 30 сотих атрофида бўлиб, 4-5 та товуқ ва 5-6 туп мевали дарахтдан бўлак ҳеч нарса йўқ эди. Холбуки, айни қиш мавсумида ана шу ҳовлида ҳам иссиқхона ташкил қилиб, лимонзор барпо этиш орқали моддий манфаатдорликни таъминлаш учун хонадон соҳибларига ҳеч нарса тўқинчилик қилмасди. Очингани айтганда, юртимизнинг туман ва қишлоқларидаги кўплаб ҳовлиларда бўш ва қаровсиз ётган ер майдонларини учратиб мумкин. Бунинг номи нима, эскича яшашми ё “ҳаммасини давлат қилиб

бери” қабилдаги фикр-лашнинг асоратими? Яна бир мулоҳаза. Шу кунларда давлатимиз раҳбари пойтахтимиз туманларига, шунингдек, юртимиз вилоятларининг шаҳар, туман ва чекка қишлоқларига ташриф буюриб, одамлар билан мулоқот қилмоқда, тўплаб қолган муаммолар масалаларни жойида ўрганиб, ижтимоий-иқтисодий тараққиётга доир устувор вазифаларни белгилаб бермоқда. Бу албатта яхши. Зеро, давлат раҳбари эътибор қаратиб, тегишли тақдирлар ва кўрсатмалар берилган соҳада эртага сезиларли ўзгаришлар юз бериши табиий. Лекин масаланинг бошқа бир жиҳати ҳам бор. Модомки, жойларда юзага келган ҳар битта муаммо бўйича фақат Президент бош қотирверадиган бўлса, у ҳолда ана шу ҳудуддаги раҳбарлар нима иш қилади? Инсон нима учун раҳбар этиб тайинланади ўзи? Умуман олганда, бу ҳам “барчасини давлат қилиб бери” қабилда ишлаш эмасмикин? Утган ҳафта Президентимизнинг Тошкент шаҳри, Шайхонтоҳур туманида самимий ва халқчил руҳда ўтган учрашувига гувоҳ бўлдик. Ушбу туманда давлатимиз раҳбари бир қатор муассасалар, ташкилотлар ва объектлар қаторида “Тошкент иссиқлик маркази” акциядорлик жамиятининг 3-иссиқлик маркази фаолияти билан ҳам танишди. Мазкур иссиқлик маркази 1970 йилларда қурилган бўлиб, тумандаги 937 объекта иссиқлик қуввати етказиб берар экан. Маълум

бўлишича, ҳозирда қозонхона ускуналари ва тармоқлар техника ҳудуддаги хонадонларга етарли миқдорда иссиқлик қуввати етказиб беролмаслиги аниқ. Шундай экан, табиий бир савол туғилади: туманда савлат тўқиб юрган мастуул раҳбарлар ана шу қозонхона тиклаб, унинг техника қувватини ошириш бўйича тегишли чораларни қўролмас экан, улардан яна қандай натижани кутиш мумкин? Аслида, бу албатта Президент келиб, ҳал этиб бериши керак бўлган масаламики! Назаримизда, айрим раҳбарлар гайрат, шижоат, масъулият, етакчилик ва ташаббускорлик каби юксак инсоний фазилатларини намойиш этиш ўрнига ҳали ҳам қандайдир қўрқув, ҳафсаласизлик, лоқайдлик ва ўзига нисбатан ишонсизликка бўйин эгаётгандек. Шу ўринда бир ҳолат кўз олимиздан ўтади. Тасаввур қилинг, сузишни билмайди-

ган бир ҳафсаласиз одам жонсарақ ҳолатда сой ўрта-сида оқиб бормоқда. У “йўлимда бирон шоҳ-шабба чиқса, осилиб қирғоққа чиқиб олам, бўлмаса, пешонамдан кўрарман” дея тақдирга тан бериб кетаверса, аҳоли не кечади? Бизнингча, лоқайдлик, ҳафсаласизлик, бир сўз билан айтганда, “барчасини давлат қилиб бери” деган тушунча билан яшаётган одамнинг ҳолати ҳам бундан кам эмас. Эсланг, бундан ўн-ўн беш йиллар аввал бир раҳбар масъулиятсизликка йўл қўйса, уни собиқ тузумнинг асоратида, деб ўйлардик. Лекин бугун, яъни улуг истиқлолнинг йигирма олтинчи йили яқинлашиб, турмуш даражамиз, имконият ва шароитларимиз тобора юксалиб бораётган бир пайт-

Хулоса қилиб айтганда, она юртимиз Ўзбекистон олдида амалга оширилиши лозим бўлган кўпдан-кўп улуг ишлар турибди. Бас, шундай экан, нафақат раҳбарлар, мамлакатимизнинг ҳар бир фуқароси Президент олиб бораётган дадил ва оқил сиёсатни қўллаб-қувватлаши, бу борада давлат раҳбарига маънан ва жисмонан таянч, ҳамфикр ва маслақдош бўлиши, қўзланган олий мақсадга етишиш йўлида доимо камарбаста бўлиши жуда ва жуда зарур. Зеро, халқимиз танлаган йўл шунга тақозо этмоқда.

Тоҳир ШОМУРОДОВ

БУ ТУРФА ОЛАМ

ШАФФОФ ТЕРИЛИ БАҚАЛАР

Биологлар бақаларнинг янги турини аниқлашди, уларнинг териси шу қадар шаффофки, жониворларнинг юрак уришини ҳам бемалол кузатиш мумкин.

Сувда ҳам, қуруқликда ҳам яшай оладиган ушбу жониворларнинг янги тури Амазония пастьекислигининг Эквадорга қарашли ҳудуди чангалзорларида топилди. Бақаларнинг елкасида яшил доғи бўлиб, кўксиде юраги шундоққина кўриниб туради.

Тадқиқотчилар мазкур жониворларнинг кўпайиш тарзига оид яна бир муҳим жиҳатни ўрганишди. Маълум бўлишича, ургоч бақалар дарахт барглари остига увулдирик қўйгач, у ёриб чиққунча эркак бақалар кўриқчилик қилар экан. Олимлар шаффоф бақалар ҳаёти хавф остида қолиши мумкин, дея хавотир билдиришмоқда. Чунки улар яшайдиган жой нефть захираларига бую ҳудуд ҳисобланади. Бу эса эртами-кечми, кон очилиб, жониворлар қирилиб кетиши мумкинлигини аниқлади. Мутахассислар кишиларни огоҳликка чорлаб, ўзи шундоқ ҳам сув ва ҳавонинг ифлосланиши, саноат қорхоналари, конларнинг кўпайиши билан тури ва сони камайиб бораётган жониворларни асраб қолишга чақиритмоқда.

ДНК — ЎТМИШ УЧУН КАЛИТ

Қадимги дунё ва унда яшаган аждодлар ҳаёти авлодлар учун ҳаминча қизиқ бўлган. Жумладан, жаҳоннинг энг қадимий диёрларидан саналмиш Миср тарихи кўпчиликни қизиқтиради.

Яқинда олимлар қадимги Мисрда мумиёланган дафн этилган жасадларнинг ДНКсини тўлиқ “ўқишга” муваффақ бўлдилар. Бу эса ўтмишда кишиларнинг қандай шароитларда яшагани, қайси касаллик туғайли оламдан кўз юмгани каби омиллари ўрганишга ёрдам беради, дея хабар бермоқда “Nature Communications” журнали. Аммо тадқиқотлардан қўзланган асосий мақсад бу эмас. ДНКларни ўрганишдан яна бир мақсад, улар ўтмиш халқларнинг у қитъадан бунисига қўчиш сабабларини аниқлашга ҳам кўмаклашади.

Қизиқ, қадимги мисрликлар нега марҳумларни мумиёлаб дафн этишган? Мисрнинг иссиқ иқлими ва мамлакат ҳудуддаги намликнинг ўта юқорилиги жасадларга мумиё билан ишлов беришга ундаган, бугун эса, уларнинг ДНКсини ўрганишга ёрдам бермоқда, дейди Германиянинг Тюбинген университети палеогенетики Йоханнес Краузе.

Охириги ўн йилликда олимлар дунёдан ўтиб кетган кўплаб одамларнинг ДНКсини тиклашга муваффақ бўлдилар.

ШАМПУННИНГ ЗАРАРИ

Колумбия университети олимлари косметик воситалардаги кимёвий моддаларнинг болалар саломатлигига, хусусан, руҳиятига зарари борлигини аниқлашди. Эрта ёшдан ушбу воситалардан фойдаланган болаларда руҳий нуқсонлар ўспиринлик даврига келиб ўзини намойиш қилар экан.

Тадқиқотчилар гўдакларни ювинтиришда ота-оналарга зарарли косметик воситалардан фойдаланмаслигини маслаҳат беришмоқда. Зеро, бу воситалар болаларнинг нафақат руҳий оламига салбий таъсир этади, балки улар организмда турли гормонлар бузилишларига олиб келади.

Тадқиқотлар, айниқса, шампуннинг зарари кўпроқ эканини кўрсатди. Чунки бошни ювганда шампун таркибидеги кўпгина зарарли моддалар бош териси орқали қонга ўтиб, организмга сингар экан.

Бу жараён қанча эрта бошланса, зиёни ҳам шунча кўп бўлади, дея таъкидлашмоқда олимлар. Бу эса болаларнинг мия фаолияти бузилишига, қизларда қалқонсимон без билан боғлиқ муаммолар юзага келишига сабаб бўлади.

РЕКОРДЛАР КУНИ

Европа чемпионлар лигасининг финалида Италиянинг “Ювентус” жамоасини 4:1 ҳисобида мағлуб этган Испаниянинг “Реал” жамоаси мазкур мусобақани 12-чемпионлигига эришиб, ўзининг рекордини янгиллади. Чунки ЧЛда голлиб сони бўйича ундан кейинги ўринда бораётган “Милан” (Италия) ҳисобида 7 та кубок бор.

Мадрид клуби ушбу мусобақа Чемпионлар лигаси деб номланиб, янги форматда ўтказила бошлаган 1991/92 йилги мавсумдан бошлаб кетма-кет икки мартаба олтин медалларни ютган илк жамоа ҳам бўлди.

Ўинида иккита гол урган 32 ёшли ҳужумчи Криштиану Роналду ҳам рекорд ўрнатди. Амалдаги “Олтин тўп” соҳибининг 64-дақиқада қиритган 2-голи профессионал фаолиятидаги 600-гол бўлди. Айни пайтда фаолиятини давом эттирётган профессионал футболчилар орасида ҳеч қанм бунчалик кўп тўп киритолмаган.

Интернет манбалари асосида Э.МАХМАРАЙИМОВ тайёрлади.

ЖУГРОФИЙ САЁҲАТ

Кўпчилик Панама давлатидан кўра Панама каналини яхши билади. Чунки бу канал дунё иқтисодиётида муҳим ўрин тутаети. Панамани испанлар мустамлака қилиб олгунга қадар бу ерда куна, гуайми, чокова каби 60 дан ортиқ хинду қабилалари яшаган.

XVI асрда испан конкистадорлари забт этгач, туб аҳолига зулм ўтказган ва кўпчилигини қириб ташлаб, плантациялар ва конларда ишлатиш учун Африкадан негр қулларни келтирган. Америкаликларнинг босқинчиларга қарши кураши давомида (1810—26 йиллар) Панама ўзини мустақил деб (1821 йил) эълон қилди ва С.Боливар тузган Буюк Колумбия Республикаси таркибига кирди. 1830 йилда Буюк Колумбия парчалангач, 1831 йилдан Янги Гранада (1886 йилдан Колумбия) республикаси таркибига департамент ҳуқуқи асосида кирди. 1903 йил Панама Колумбиядан ажралиб чиқиб, мустақиллик эълон қилди. Аммо ўша йили 18 ноябрда АҚШ билан Панама ўртасида тузилган шартномага биноан, Панама канали қурилиши мўлжалланган ҳудуд АҚШга “абдий фойдаланиш, эгаллаш ва назорат қилиш” учун берилиши оқибатида Панама АҚШга бутунлай қарам бўлиб қолди. Америкаликлар бу ерда ҳарбий база қуриб, ўз қўшинларини жойлаштирди. Панама халқи кўп йил ўз ерини озод қилиш учун курашди (1958, 1959, 1964-йиллардаги ҳаракатлар). 1968 йили генерал О.Торрихос Эррера бошчилигидаги миллий гвардия давлат тўғрида қилиб, иқтисодий мустақилликни мустақамлаш, сиёсий ҳаётни демократлаштириш табириларини ўтказди. 1977 йил Панама ҳукумати АҚШ билан тузган икки шартномага кўра, 1903 йилги шартнома бекор қилинди, 1979 йил 1 октябрдан канал зонаси устидан Панама суверенитети тикланди, 2000 йилнинг 1 январидан канал тўлиқ Панама тасарруфига ўтди.

1903 йил 3 ноябрда Панама ўз мустақиллигини эълон қилди. Ва бу сана унинг миллий Мустақиллик куни байрамига айланди. Давлат ва ҳукумат бошлиғи — президент. Қонун чиқарувчи ҳокимият бир палатали — Қонунчилик Ассамблеясида иборат. Мамлакат 9 та провинциядан иборат бўлиб, Панама Республикасининг пойтахти — Панама шаҳридир. Давлатнинг умумий ҳудуди — 77100 квадрат километр бўлиб, аҳолиси — 3,929 миллиондан ортиқ (2015). Давлат тили — испан (инглиз тили ҳам кенг тарқалган). Илгирлиги — балбоадир. Аҳолиси, асосан, панамаликлар — метислар (60 фоиз), негрлар (15 фоиз), хиндлар (7 фоиз). Шаҳарларда ямай-каликлар, хитойлар, америкаликлар ҳам яшайди. Марказий Америкада жойлашган ушбу давлат Фарбда Коста-Рика Шарқда — Колумбия давлатлари билан чегаралашади. Мамлакатнинг жанубий қирғоқлари Тинч океан, шимолий қирғоқлари эса Кариб денгизи билан туташган. Қуруқликдаги чегара чизигининг умумий узунлиги — 555 километр; қирғоқ бўйлаб чегара узунлиги эса 2490 километр. Мамлакат ҳудудининг тенг ярмини тоғлар эгаллаган. Фаол Бару вулқони (3475 м) Панаманинг энг юқори нуқтаси ҳисобланади. Қирғоқ ҳудудлари асосан пастьекислик ва тепаликлардан иборат. Мамлакат сейсмик беқарор ҳудудда жойлашган, вулқон портлашлари ва zilzilalar ҳам тез-тез бўлиб туради. Энг катта кўли — Баяно. Асосий табиий бойликлари — мис, қизил дарахт, криветкалардир.

ПАНАМА

Иқлими — тропик. Усимлик дунёсида банаут дарахти, тропик ўрмон дарахтлари ҳамда Панама ўрқи ҳисобланган орхидеялар кенг тарқалган. Ҳайвонот олами ранг-баранг капалаклар (турлар) сони 1100 га яқин, гигант капалакларнинг беш тури (қаноти узунлиги 15 сантиметрге етади), бундан ташқари ўрмонларида ягулар, пума каби йиртқич ҳайвонлар ҳамда тоғли ўрмон ҳудудларида кийиклар мавжуд. Қушларнинг 850 дан ортиқ тури кенг тарқалган. Қишлоқ ҳўжалигида иқтисодий фаол аҳолининг 25 фоизи банд бўлиб, ялпи ички маҳсулотнинг 15 фоизи ҳосил қилади. Асосий экспорт экинлари: банан, шакарқамиш, кофе. Ички истеъмол учун шоли, маккажўхори, карттошка, дуккаклилар экилади. Гушт чорвачилиги ва паррандачилик ривожланган қорамол, чўчқа, от, эчки ва хачир боқилади. Ўрмонларида қимматбаҳо ёғочлар тайёрланади. Қисқичбаҳо ва баллиқ овланади. Шунингдек, бошқа соҳалардан — нефть тозалаш ва қурилиш анча тараққий этган. Асосий савдо ҳамкорлари — АҚШ, Марказий Америка давлатлари, Япония, ЕИ мамлакатларидир.

Тинч океанининг Панама бўғози ва Атлантика океанининг Кариб денгизини ўзаро боғлаб турувчи канал — Панама каналининг узунлиги 82 километр. Канал икки океан орқали ўтувчи кемаларнинг қатнов йўли ҳисобланади. Оқимнинг пастанд бандида йўналишини таъминлаш ҳамда кемалар қатновини енгиллаштириш мақсадида канал бўйлаб бир нечта кўтарма дарвозалар қурилган. Панама каналининг қурилиши тенги йўқ муҳандислик мўъжизаси бўлиб, инсоният тарихида ўчмас из қолдириди. Канал қурилиши 1888 йили бошланиб, расман 1920 йили фойдаланишга топширилган. 1904 йилда эса Панама ва АҚШ ўртасида Панама каналининг катта қисмини АҚШга топшириш тўғрисида шартнома имзоланди. Океандан океанга олиб ўтувчи расмий сув йўли ордан 80 йил ўтиб, АҚШ ва Панама ҳамкорлигида бошқарилиб, муҳофаза қилиб келинди. 1999 йил 31 декабрь кун битимда келишилганидек, канал бошқаруви бутунлай Панама ихтиёрига ўтди. Ш шаклига эга Панама канали жануби-шарқдан (Тинч океани) шимоли-ғарб (Атлантика океани) томон оқади. Иккита сунйий кўл канал имкониятларини янада

кенгайтирган. Бундан ташқари, канал бир нечта шлоз камераларга эга бўлиб, улар канал ўзани бошқариб туради. Дунё океани ва Панама канали ўртасидаги савт тафовути 25,9 метрни ташкил қилади. Канал қўшимча равишда сувни Алахуэла қўлидан олади. Иншоотнинг барча шлозлари икки ипли бўлиб, кемалар бир вақтнинг ўзида қарама-қарши томонга сузиши ҳам мумкин. Бироқ, амалда бундай ҳолат камдан-кам учрайди. Кемалар асосан бир йўналиш бўйлаб сузади. Панама канали орқали ўтувчи кемалар маҳсус лоцманлик хизмати томонидан амалга оширилади. Кемалар ортлган юкита қараб ўрта ҳисобда 9 ёки 4 соатда каналдан сузиб ўтади. Бир сутка ичида каналдан 48 та, 1 йилда эса 17,5 мингта кема ўтказилади. Бугунги кунда Панама канали юқори талабларга тўлиқ жавоб беради. Тежамкор сармоёлар, модернизация ва трейдинг дастурлари орқали Панама канали келажакда ҳам дунё бозорининг ишончли ва хавфсиз сув транспорти бўлиб қолаверади. Интернет материаллари асосида Сарвинос АХМЕДОВА тайёрлади.

ЭЪЛОНЛАР

Тошкент шаҳридаги 154-мактаб томонидан 2002 йилда Саримсакова Хуршида Фархатовна номига берилган O'R - Z № 1410153 рақамли шаҳодатнома йўқолишини сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

Ишсизларни касбга тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш ўқув маркази томонидан Шерматовна Камола Адилжоновна номига берилган ТН-20771 рақамли диплом йўқолишини сабабли БЕКОР ҚИЛИНАДИ.

КОМУС

Унутилмас номлар

Зуфарий ҲОЖИ (1899—1938) — жамоат ходими. Тошкент шаҳрида тикувчи оиласида дунёга келган. Мактаб ёшига етгач, 1912—1915 йилларда янги усулдаги мактабда ўқиган. Отаси Мирҳож Зуфарийдан тикувчилик касбини ўрганган. Янги даврнинг шиддати билан ёшлар уюшмасига, кейинчалик фирқага аъзо бўлган. 1918—1919 йилларда ҳарбий мундирлар тикувчилик корхонасида тикувчи. 1919—1921 иқтисодий ҳуқуқ шуббаси мудири, эски шаҳар уезд кўмитасида масъул котиб, 1921 йил 15 июндан 1922 йил Тошкент уезд фирқа кўмитасида масъул раҳбар, 1923 йил Тошкент меҳнат шуббаси мудири, 1924 йилда Фарғона вилоят 2 ҳарбий дивизиясида маслаҳатчи, Тошкент вақф шуббаси мудири. 1925 йил 21 мартдан 1926 йил 21 майгача Шаҳрисабз ва Ғузор округида масъул саркоҳиб, Шаҳрисабзда уч ой ташилот шубба мудири ва вилоят раҳбари вазифаларида ишлаган. 1926 йил 23 июндан 1927 йил 27 августгача Қашқадарё вилоят шуббаси мудири. Округ ижрокўм ташилот шуббасида мундир мовини. 1927—1928 йилда САКУда тахсил олган. 1933 йил Бешариқ нахта фабрикасида директор. 1936 йилда Фарғона “Уполкомзас”, 1937 йил 1 январдан коммунал корхоналар бўлини, 14 майдан шаҳар ободонлаштириш бўлимида мундир бўлиб ишлаган. НКВД ходимлари томонидан 1937 йил 6 ноябрда қamoққа олиниши ва 1938 йил 30 декабрда 10 йил жазо мuddати белгиланиб, Соль-Илецк қamoқхонасига юборилган.

Санаъатга қизиққани боис 1926 йилда “Кўмондон” номли 3 пардали пьеса ёзган.

Ҳожи Юнус (Ҳожи Маҳаммад Юнусов 1896—1942) ўзбек журналисти. “Муштум” журналининг ташилотчиси, драматург, театр танқидчиси ва таржимон. У дастлаб эски усулдаги мактабда, кейинчалик Бароқхон-Наврўз Аҳмад мадрасасида тахсил олган. Отаси билан бирга сувоқчилик касби билан шуғулланиб, рус тилини мустақил ўрганган. 1914—1916 йилларда “Турон” жамиятига аъзо бўлиб, шу номдаги театр труппасида ҳаваскор артист сифатида иштирок этган. 1916 йилда мардикорликка олиниб, Лапландияда таржимон вазифасида хизмат қилган. Яралангач, ватанига қайтиб келган. 1917 йилда “Очларга ёрдам” кўмитасида ишлаган, 1917—1918 ва 1920 йилларда “Ишчилар дунёси”, “Турк РОСТА” нашрларида бўлим муҳаррири, масъул муҳаррир бўлган. 1919 йилда “Меҳнаткашлар товуши” газетасини ташиқл этиб, масъул муҳаррир вазифасини бажарган. 1920—1924 йилларда “Иштирокию”, “Қизил байроқ”, “Туркистон” газеталарида адабий ходим, бўлим мудири ва масъул муҳаррир лавозимларида ишлаган. 1920 йилда “Наширети Ҳожи Юнус”ни ташиқл этиб, талайгина дарслиқлар, илмий-адабий ва бадиий асарларни нашр этган. 1923—1925 йилларда “Муштум”да масъул муҳаррир бўлган. 1921 йилда “Туркистон Меҳнат қаҳрамони” унвони билан тақдирланган.

20-йилларда ўзи ишлаган нашрларда шўро ҳукуматининг шовинистик сиёсатини фош этувчи мақолалар ёзгани учун вазифасидан озод қилинган. 1927—1937 йилларда “Қизил Ўзбекистон”, “Қишлоқ хўжалик” нашрларида, “Ўзбекистон” давлат нашриётида турли лавозимларда фаолият юртакан. Матбуотда Ишчи, Ҳожи Юнус, Бобон, Мулла Мушфиқий, Таёқ, Шапалоқ маҳдум каби ўттиздан ортик таҳаллуслар билан қатнашган. Ҳожи Юнус “Турма хотиралари ёҳуд ҳақиқатлик касофати” (достон), “Заҳҳоки морон” (4 пардали драма) ва талайгина шеърлар муаллифидир. У В.Бартольднинг “Ислам тарихи”, Л.Толстойнинг “Болалик”, Оганесяннинг ҳикояларини, озарбойжон драматургларидан А.Қамарленскийнинг “Луқмони ҳаким”, А.Ҳақбердиевнинг “Миллатчилар”, “Хон севгиси”, Х.Аббосовнинг “Ўзгариш алағалари” каби 20 дан ортик асарларини рус, озарбойжончадан таржима қилган. Насриддин афанди ҳақидаги ҳалқ ҳикоятларини тўплаб нашрга топширган. У 1937 йилда қamoққа олиниши ва 1938 йилда Вологда шаҳрига сурун қилинган. 1942 йилда шу ерда очликдан вафот этган.

Нашрга тайёрловчи: Сирожиддин АҲМАД

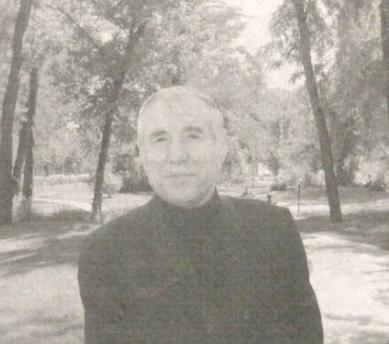
“HURRIYAT” ГУРУНГИ

Мухбир: — Ўтқир ака, салкам эллиқ йилдан буён адабиётимизни эъзозлаб, ижод қилиб келясиз. Ҳозир бу соҳа айримлар учун тирикчилик манбага айланиб бораётган бир пайтда энг олий туйғуларни сақлаб қолиш, ҳақиқий санъат асарларини яратиш осон эмас. Ўтган асрнинг етмишинчи йиллар адабиётини таҳлил қиладиган бўлсак, ўша пайтдаги навқирон авлод орасида сизнинг ҳам номингизни кўрамыз. Келинг, суҳбатимизни инсоннинг орзу қилиш қобилияти, ҳаёлот дунёси, умуман, шеърят ва қалб тарбиясидан бошлаш...

— Биласизми, қирқ йиллар орта чекини ўша йиллар адабий муҳитига назар ташлайдиган бўлсак, ниҳоятда сирли шеърят ҳодисаси кўзга ташланади. Маънавий, сиёсий, миллий чекловлар жараёни чўққисига чиққан, эл дардини, қалб гамини шунчаки ҳиссиёт орқали ифода қилиб бўлмас, аксинча, фикрни “ўраб”, ташбеҳларга кўмиб, ичидан разм солиб ўқиб ол, қабилада руҳ тугёнлари сатрларга кўчарди. Эркин Воҳидов, Абдулла Орипов, Муҳаммад Али, Омон Матжон, Рауф Парфи, Ойдин Хожиева, Ҳалима Худойбердиева, Маъруф Жалил, Усмон Азим, Хуршид Даврон, Абдулла Шер, Азим Суюн, Тилак Жўра, Улибиди Отаева, Мукаррама Ғафорова, Сурыат Орипов, Жонибек Субон, Йўлдош Эшбек, Матназар Абдулҳаким — буларнинг ҳар бири қалб кўзи билан дунёга қараган, қай бири бахшиёна, қай бири анъанавий, қай бири символизм шаклида ижод қилар, муҳими, ўзликнинг ноёб гавҳарларини намойён қилишга интиларди. Мен ўша йиллар кўз ўнгимда содир бўлган турли-туман, яхшими-ёноми воқеалар гирдобиди қилиб ёшлигимни чангалида қисган вақтни енгитишга урингандим. Албатта, шу уринишлар қийноғи шеърларимга кўчган бўлса ажабмас. Эсимда, олтиинчи йиллар сўнгиди ўн тўққиз ёш чорасизлигини шундай ифодалаган эдим:

Кимдир айлантиради, Айланади чархалар, Дилмида тўла армон, Кимдир ўйнайди бизни, Кун бўйи бўлиб халак, Қўғирчоқмиз бизлар ҳам, Айланамиз лол... (1967 йил)

Ҳаёлотим, йўқ бундай деса бўлмас, отабоблардан мерос ичкин, аммо мунаввар орзум, минг-минглаб дардини дилга беркитган ўзбек зиёлилари қатори — Истиқлол кўёшини кўриш ва Яратган берган умрни ўзи давлатнинг соясиди яшаб ўтказиш эди. Шукр, шу кунларни кўрдим, имконим доирасида хизмат қилдим, кўзим ўнгиди Ўзбекистон дунёга таниди. Оёққа турди, қаддини ростлади, эришган ютуқлари билан жаҳон аҳлини лол қолдирди, ҳавасига ва

ҳайратига, улкан эътирофларига сазовор бўлди. Шеърят ва қалб тарбиясининг бошим, аввалиям сўз қадрини англаш, ҳурмат қилиш, эъзозлашда. Ҳазрат Алишер Навоий “Сўз гавҳарининг шарафи, юксаклиги унинг бутун олам қудрати тарафидан туҳфа этилганида”, дея таъкидлайди. У “тўрт садаф гавҳарнинг дуржи” — яъни тўрт унсур (сув, ҳаво, ўт, туپроқ)дан ҳосил бўлган инсон зотининг бош хусусияти эканлигига ургу беради. Англашилдики, инсоннинг нутқи барчадан устунлигини ҳисобга олсак, Сўз — руҳ қолипни ичра жон, демакки, доимий ҳаракатни англатади. У тилга кўчганда фақат алоқа қуролигина эмас, балки орзу-умидлар, азоб-изтироблар манбаи ҳамдир. Алҳол, сўз қалр-қиммати улуг, “каломи фасеҳ” (гўзал сўз) ўлганни тиритириши ҳам мумкин. Шундай экан, қалб ва шеърин тарбиянинг бош мезони Сўз билан муносабат ўрнатишда. У эҳтиётни, камсарфни, заргарона маҳоратни талаб этади.

— “Расадхона”, “Кўзим қорачиги” ва “Ҳайқирчиқ” сингари кўплав шеърларингизда Ватанимизнинг улугвор тарихий кечмишлари, маҳобатли дегорликларидан тортиб, ҳар бир тоғи, дов-дароҳиёгача меҳр-муҳаббат ва ташбеҳлар, тасвирлар, титмсаллар, рамзлар аксида бир неча минг йиллик тарихимиз билан юзма-юз келади. Шу аснода уни ўқиган ҳар бир кишида улуг аждодларимиз ишларини давом эттириш, уларга муносиб ворис бўлиш туйғулари уйғонади. Шундай эмасми?

— Ёшлигимнинг гул фасли Самарқандда кечди. Алишер Навоий номидаги университетнинг филология факультетида тахсил олдим. Забардаст навоийшунослар, ақддемик Воҳид Абдуллаев, Ботирхон Валихўжаевлар сабоқларидан баҳраманд бўлдим. Таниқли адабиётшунослар Сайдулло Мирзаев, Нуриддин Шукуров, машҳур тилшунос олим Худойберди Дониёров, Раҳматулла Кўнгинов лекцияларини тингладим. Устозларим Навоийнинг ҳўжрасини таърифлашганда, ўша ҳўжрани бир йил давомиди изладим.

Улар таъкидлаган Улуғбек очган академиядан университет тарихи бошланганлигига инониб, ҳозир ҳам шу фикрдаман, ундаги икки юзга яқин олимнинг рўйхатини тузишга яна уч йилни бағишладим. Афсуски, буни қойилмақом қилиб бажаролмадим. Манбашуносликда балки старли салоҳиятим бўлмагандир. Лекин гап бунда эмас. Муҳими, талабалик йилларим Хуршид Даврон таъбири билан айтганда, Самарқанд хаёли билан ўтди. Ҳар бир мейморий обидида юз мартадан зиёд борганим ҳақиқат. Тарих билан юзлашиб, аждодлар рўҳини ҳис этиш мумкин, деб ўйлардим. Шу маънода сиз зикр этган шеърлар мазийнинг осори атиқалари бағрида кўнгил билан боқиб, у билан кўриб, ёзилган ашёрлариди дея оламан.

Чунончи, “Расадхона” шеърининг қуйилди хулоса қисмини расадхонада, обиди қоровули хонасида ёзганман.

Иймон ёқа тутган, ҳамон лол, Қон йиғлайди аллаким гоҳи, Юдузлардан фаришта мисол, Тушиб келса унинг нигоҳи...

Албатта, “Бизнинг қонимизда ким кўпроқ яшар”, (Ўзбекистон Қаҳрамони А.Орипов сатри) шубҳасиз, жаҳон тамаддунини, тарихини ўз вақти замонида ўзгартирган, янгиланган аллома уламолар, саракардалар, амирлар, олимлар, шоирларнинг қони ҳар биримизнинг томиримизда акс-садо бермоқда. Айни кунларда Президентимиз Шавкат Мирзиёев ташаббуси билан Ислам маданияти ривожига улкан ҳисса қўшган буюк аждодимиз аллома Имом Исо Термизийнинг беназир меросини илмий асосда ўрганиш бўйича катта ишлар амалга оширилмоқда. Давлатимиз раҳбари таъкидлаганидек, биз бахтиёр авлодимиз, бахтли халқимиз, чунки шундай буюк алломаларнинг ворисимиз. Халқимиз фаровонлиги, мамлакатимиз равнақи йўлида қилаётган ишларимиз билан улуг аждодларимизга муносиб бўлишимиз керак. Бу барчамиздан юксак масъулият талаб қилади.

Биз XXI асрда ҳам улкан муваффақиятларни қўлга киритишда давом этаймиз. Бинобарин, мамлакатимиз раҳбарияти буюклик йўлини танлаган. Насиб бўлса, Ўзбекистоннинг бугунги озод ва етуқ авлоди ўз сўзини юксак мартабаларда айтажак.

— Шеърятимизга кириб келётган янги ҳаракатлар, шакллар, усул ва услублар уни жаҳон адабиётига янада яқинлаштирмоқда. Дунё халқлари билан ўрнатилаётган адабий ҳамкорликлар адабиётимиз ривожиди янги босқич бўлади. Лекин ўз ижодимизни бошқа тилга ўғириш бизда энди бошланди. Сизнинг шеърларингиз ҳам хорижий тилларга таржима қилинаётганидан хабардорим. Яқинда шеърларингизни тожик тилига ўғириган таржимон билан суҳбатлашганимизда, у лафзингизда кўндан-кўн сўзлар

ва тушунчалардан завқланганидан бу таржимога киришганини айтганди.

— Шеърят майдони кенг. Услублар фардан — шарққа, шарқдан фарба, умуман, тўрт қутб бўйлаб ҳаракатланаверади. Ўтган асрнинг саксонинчи йилларида бошқа шеърин мактабларда шакланган айрим ифода тарзлари ижодкорларимиз томонидан қўлланила бошланди. Шу ўринда, Барот Бойқобилев томонидан сонет, Рауф Парфи томонидан хоккулар ўзбек шеърятига муваффақиятли синтез қилинди. Ўша пайтдаги ёш ижодкорлардан Абдували Кутбиддин мумтоз шеърятимиз анъаналарини символизм ва экспрессионизм руҳиятига сингдиришга эришган бўлса, Фахриёр авангарднинг мутлақо бизга нотаниш бўлган қизмаларини шарқона кўринишга келтира олди, Баҳром Рўзимухаммад эса верлибрнинг нафосатини ўзбек тилида янгради. Ижодкор сифатида Йўлдош Эшбекнинг изланишлари негиди кўпроқ эътиборимни тортган. Унинг шеърятдаги туйғулар оқими сўзларга бўялиб келиши, шунинг баробарида самимий бўртиб туриши ҳамиша менга ёққан. Мен эса сўзларни рангашга ҳаракат қиламан, лекин кўпроқ тасвирни устун қўйман. Оҳангни асосан тасвирдан излайман.

Ҳозир Ўзбекистон Ёзувчилар уюшмаси таржима борасида кўплав хайрли ишларни амалга оширмоқда. Қолаверса, давлатимиз раҳбари шахсан адабиётимизни ривожлантиришга қаратилган қатор эзу ташаббуслари ҳаётга татбиқ этмоқда, бу албатта натижасини, маънавий ҳосилни беради. Шеърларим рус, қорақалпоқ, инглиз тилларига таржима бўлган, китоб ҳолида ва мажмуаларда чоп этилган. Яқинда тожик тилидаги китобим нашрдан чиқди. Унинг мутаржими сўхлик йигит. Истеъдод соҳиб. Тожик ва ўзбек тилларини мукаммал билди. Икки тилда бирдек ижод қилиш салоҳиятига эга. Очинг, қизиқиб, астойдил кириштиб шеърларимни тожик тилига таржима қилганидан, уни чоп этишга бош-қош бўлганидан миннатдорман. Таниқли адабиётшуносларимиз шеърларимни аруз вазига солиб ўйганидан ҳайратда. Мен ҳам Муҳаммаджоннинг истеъдодида тан бердим. Ана шундай тил билгич, шеърятга меҳри бундай ёшлар кўпайса, адабиётимиз ютади. Чунки ўзбек тили нозик ва буюк тил. Унинг эвришиларини юракдан ҳис этган киши таржимонлик қобилияти бўлса, бошқа тилда бор чиройи билан оч олади.

— Шеърятимиз бевосита қўшиқчилик билан боғлиқ кетган. Бугунги қўшиқларнинг мазмуни, шеърларидаги сўзларнинг мавноси ва тили кўп баҳс-мунозараларга сабаб бўлмоқда. Айтинг-чи, қандай қилиб яхши қўшиқларни кўпайтириш, тинловчиларнинг маънавий дидини юксалтириш мумкин?

— Мумтоз қўшиқлардан баҳра оламан. Кўнглимга оройиш чўқайди. Вақтида Маъмуржон Узоқов, кейинчалик Комилжон Отаниёзов ижрола-

ЎИГИТДА МАСЪУЛИЯТ БЎЛСИН

ЎЙЛАБ КЎРИНГ

Халқимизда гўдаклигиданоқ ўғил бола тарбиясига айрича ёндашилади. Ҳаётнинг аччиқ-чучугини ҳис қилиб улғайиши учун қаттиққўллик қилинади. Мурғак вужудига йигитлик бурчлари сингдириб борилади. Баъзан жони оғриб турганда ҳам “Ўғил бола йиғламайди” деб дашон берилади. Ютугини кўрганда эса “Ота ўғил!” дея рағбатлантирилади. Ҳа, йигитлар бор уй тинч, кўрғон мустаҳкам. Йигитлар бор хонадонда барака, шодлик, бахт бўлади.

Аммо ён-атрофимизда юз бераётган айрим ҳолатларни кузатиб, “Ўғил фарзандлар тарбиясида баъзи хато-ларга йўл қўйма-ямизми?” деган андиша ўтади кўнгилдан. Шу кунларда бир воқеага гувоҳ бўлиб, ёқа ушладим. Хуллас, қисқача тафсилот қуйилайчи: бундан бир йил аввал икки ёш кўнгли кўнглига пайванд бўлиб, турмуш қуришди. Тўйдан бир ой ўтиб, куёв уч йиллик шартнома билан хорижга ишлагани кетди. Келин қайнона ва қайнотаси билан қолди. Югуриб-елиб хизматини қилаётган келинчақдан ҳамма рози. Аммо фарзанд дунёга келганда, келин инжиқ бола билан овора бўлди, қайнонанинг кўнглини олишга фуреати қолмади. Шундай кунларнинг бирида кўнгирик қилиб, ҳол сўраган йигитга она “Хотининг супургини ҳовлининг ўртасига ташлаб, хонасига кириб кетди. Пешин бўлди, ҳали туз ҳам тортгани йўқ. Боласи ҳам бизга торتماган. Йиғлоқи. Менинг болаларим ювошгина эди” дея кўз ёши қилиди. Йигит шу заҳотиёқ

Тошқилоқлик Ҳазратқул бобонинг ўғли ҳам бундан олти йил аввал тўрт-беш ошаналари билан чет элга кетган эди. Аввалига унча-мунча пул юбориб турди. Кейинроқ бобо ўғли билан кўнгириклашганда “Сен билан кетганлар қайти. Сен ҳам кел. Пулинг керак эмас, ўзинг кераксан. Қишлоқда битта бизнинг уй гузал чеҳрадаги сўғалдай бўлиб турганиди. Қайт, болам, болаларингга иморат қур” деди. Фарзанд отасидан оғирроқ гап эшитмаслик учунми “Хўп” дедию, бутунлай унинг қичқариб кетди. Шу-шу на кўнгирик қилади, на пул жўнатади. Бобо у билан четга бориб, аллақачон қайтган оғайниларидан “Ўзи тирикми?” дея сўраса, “Э, ҳеч хавотир олманг, зўр яшаяпти” дейишди. Тунов кун кампирани яна бир гап тоғиб келиди. Ўғлининг хорижда бош-

кетса? Бобо минг ўйлаб ўйига етолмайди.

Болага ҳаёт бериб, қарианда роҳатини кўриш ўрнига умрининг охирига қадар заҳматини чекаётган қарияларга ачинасан, киши. Бир кун охири оқибатда от айланиб қозини топади, аммо унда кеч бўлмасмикан?

Бу икки ҳикоя тўқима эмас. Айни кунларда ҳаётимизда кузатилаётган ҳақиқат. Бундай воқеаларни кўплав келтириш мумкин. Тўғри, эркакнинг ризқи кўчада, дейишади. Оила боқишдек масъулият туғайли, қора қозон қайнаб туриши учун қора ишни ҳам бўйнига олаётганлар бор. Аммо ана шу масъулиятдан қочиб юрганлар, эрлик, оталик, фарзандлик бурчини батамом унутиб юбораётганларни қандай тушуниш мумкин?

Маҳалламизда Собир ака деган моҳир уста бор. Кимнинг телевизор, радио ёки компьютери бузилса, унинг устонасига олиб боришади. Даромади яхши. Аммо икки қизи мактабга ёзин-қийин қилиш кийиб боради. Бешинчи синфга аялочи бўлган катта қизи яқинда икки-уч кунда бир тутқаноқдан азият чекадиган, одамови бўлиб қолди. Ўғлининг бирорта дўсти йўқ. Аламзада, ҳўркак. Аёли учинчи даража камқонлик туғайли поликлиникада рўйхатда туради. Нега? Чунки Собир тоға топган пулини ўша кунидеё ароққа сарфлаб, уйга бўш қўл билан қайтгани етмагандай, қўни-қўшинга телар томоша ҳам бошлаб келди. Бўйи етай деб қолган қизларнинг кўз олдиди онасини беҳаё сўзлар билан сўқайди, уради. Ўғлини камсатди. Қизларини кўчага ҳайлайди.

Яна алланималар... Худо берган кунни шу аҳвол. Бўйнида оталик масъулияти бўлган қайси одам қизларнинг келин бўлиб борган жойида “Ароқхўринг боласи” дея таҳқирланишини, ўғлининг носоғлом муҳитда ўсиб, жиноятчи бўлишини истайдими?

Афсуски, бугун орамизда биз юқорида тилга олганимиздай пул дарлида чет элга кетиб, ортида унга кўз тикиб турган норасидалар борлигини бутунлай унутганлар, ўз уйида яшай туриб рўзгорининг бор юқини аёли ёки ота-онасини бўйнига ташлаётган эркаклар, ҳали ҳаёт нималигини англамай туриб онла қуриб, қурган ҳамоно бузатган, “жуъахўроз”лар оз эмас. Масъулиятсиз йигитлар жамиятнинг соғлом томирига тушган қўртдир. Улар туғайли келажак авлода енгилнинг остидан, оғирнинг устидан юриш, худбинлик, меҳнатдан қочиб қами иллатлар урчиши мумкин.

Улуғ маърифатпарвар Абдулла Авлоний “Тарбия биз учун ё ҳаёт — ё мамот, ё нажот — ё ҳалокат, ё саодат — ё фалокат масаласидир” деганида болаларга саломни ўрнатишини назарда тутмагани шубҳасиз. Зотан, тарбиянинг негизиди масъулият, бурч, оқибат, меҳр-муҳаббат каби тушунчалар ҳам борки, уларсиз биз фарзанд эмас, темиртан робот улғайтираётган бўламыз. Хўш, болаларнинг қалбиди масъулият ҳиссини ҳар қандай давралда, ҳар қандай вазиятда юлиб ташлолмайди даражада чўқур сингдириш учун нима қилиш керак? Мана шу мавзуда ҳам бир ўйлаб кўрайлик.

Ситора ТОҲИДДИНОВА

► БАРҲАЁТ АНЪАНАЛАР

Тоғ бошида оппоқ қор тинмай соғар сутини,
Бир томонда Қашқан бор — қамчилади отини,
Деҳқонобод кўйлари кўтаролмас этини,
Гўзал Қашқадарём, гўзал Қашқадарём...

Ушбу терма халқ орасида "Ўзбекистон булбули" деб ном олган Қодир бахши ижодига мансуб. У 1937 йилда Қашқадарё вилоятининг Деҳқонобод туманида таваллуд топган. Қодир бахши оилада ёлғиз ўғил бўлиб, уч-тўрт нафар опа-синглиси бўлган. У билан бир овулда бир муддат яшаганман, мактабда ҳам бирга ишлаганман. Бўлажак бахши қишлоғимиздаги 30-мактабда ўқиган. Уни мактабга онаси олиб борган. Уйга келганда ҳам ўша халтасини елкасидан олмаган. Ундан китобни олиб, дуч келган жойда ўқиб кетаверар экан. Бахши ҳақидаги гурунқларнинг бирида шогирди Шокул бахши шундай хотирлайди.

Жабборов ўттинчи йилларнинг илми кишиларидан бўлган. Консой қишлоғида мактаб директори лавозимда ишлаган.

— 1939 йилнинг охирида отасини ҳарбий хизматга олиб кетишди. Ушанда Қодиржоним уч яшар болакай эди, — деб ҳикоя қиларди бахшининг онаси Норхол момо. — Иккинчи жаҳон урушига кетиб, қайтиб келмади. Икки-уч йилдан кейин у кишидан хат-хабар ҳам олмадим. Тақдир аниқ бўлмагани учун жуфти-халолимни 65 йил кугдим. Лекин дарак бўлмади.

Энди фарзандларим, набираларимга айтадиган гапим шуки, бундан буёнга бобонгизнинг ҳам чирогини ёқиб туринлар. Ўғлим Қодиржоннинг дўмбраси ерда қолмай, жаранглаб турсин.

Энди Қодир бахшининг бахшичилик санъатига меҳри тушишига келсак, отаси ҳарбий хизматта кетганда, рўзгорнинг ҳамма

юки Норхол момонинг зиммасига тушган. Болалар ҳали ёш, устига-устак кўпчилиги қизлар. Шундай кунларнинг бирида, қўшни қишлоқдаги амакиси Ражаб бахшичиликка қилириб боришди. У киши Қодиржонни тиззасига ўтиризиб, дўмбрасини қўлига олиб хиргойи қилади. Ана шунда Қодир бахши дўмбрани чертмоқчи бўлади. Ражаб бобо дўмбрасини унинг қўлига ушлатиб, чертиради. Балки шундан унинг қалбига дўмбра сеҳри тушганлиги. У мактабни тугатгандан кейин подачилик қилган. Ушанда онаси хўжалик фермаларининг бирида соғувчи эди.

— Ўқиган ўқдан узар, деганларидек, Қодир бахши болалигидан тиришига қоқлик билан ўқигани учун фикр доираси кенгайиб, катта бахши бўлиб етишган, — дейди замондошларидан яна бири Хоним бобо.

Норхол момо болаларини тарбиялаш, боқиш

учун сизир соғди, мол боқди, одамларнинг хизмати-ни қилди. Ўғли Қодиржон волидасига ёрдам берди. Энг оғир пайтларда ҳам онаси унинг руҳини синдирмади, шаштини қайтармади. Ўғлининг бахши бўлиб етишиши учун қўлидан келган ҳамма нарсани қилди. Кунларнинг бирида Норхол момо билан суҳбатлашиб ўтирганимизда, кўзи жижқа ёшга тўлди.

— Ҳозир бошимиздан кечирган ўша қора кунлар худди эртакка ўхшайди. Илоё, эртак бўлиб қолсин. Энди дориламон кунлар қадрига етиб, шукроналик билан яшаш лозим, — деган гаплари ҳамон ёдимда.

Ниҳоят, Қодир бахши онаси оруз қилгандек, Бухоро давлат педагогика институтини (ҳозир университет) тахсил олди. Узи тугилган қишлоғидаги мактабда ишлади. Мусиқа, тил ва адабиёт тўғрақларини бошқарди. Шу билан бирга, тумандаги "Маданият уйи" ансамблига қатнашди. Дўмбра чертиб, қўшиқ айтиб жамоада бахшичилик қилди. Эл-юртга танилиди. 1975 йилнинг баҳорида илк бор Республика радиосининг "Чашма" дастурини иштирок этган бўлса-да, шўро даврининг қаттол сиёсати туфайли эфирга чиқишига руҳсат берилмади. Шундай бўлса-да, халқ уни бағрига чорлайверди, дostonларини тинглайверди.

Ўтган асрнинг саксонинчи йилларида Жарқўрғон туманидаги катта бир йиғинда Қодир бахши

қирқдан ортиқ дostonни дўмбира билан айта олади, деган гап бўлади. Бу гапни эшитган ўша пайтдаги раҳбарлардан бири бунини синаб кўришга аҳд қилади. Ўртала баҳсе бойлашади. Тўйлар мавсумида бахшини чақиртиришди. Ҳар тўйда ҳар хил дoston ҳайтишини илтимос қилишади. Шу алфозда ўттиз саккизта тўйга олиб боришади. Қодир бахши ҳар бир тўйда бир-бирига ўхшамаган ўттиз саккиз хил дoston айтган экан. Ана ушанда туман раҳбарларидан бири Сулаймон Қобилов Қодир бахшига қойил қолиб, елкасига тўн ёпган. Инчунун, фарзандлари, сафдошлари, фольклоршунос олимлар ва мутахасссларнинг айтишича, у етмиш тўртта дostonни ёддан айта олган. Бунча дostonни айтиш учун ҳар қандай бахшида Худо берган истъод, катта билим ва салоҳият бўлиши керак. Қодир бахши устозларининг анъанавий дostonларидан ташдихи, яна ўз ижод маҳсули бўлган "Ойчинор", "Жарқин мастон", "Нуралининг ёшлиги", "Келиной" сингари дostonлар яратган. Шогирдлари томонидан бу дostonлар айтиб келинмоқда. Замондошларининг айтишига қараганда, у киши ёшлигида полвонлик ҳам қилган экан. Нафақат Деҳқонобод тумани, балки қўшни Туркменистон томонлардаги тўйларда ҳам кураш тушиб, голиб чиққанини ҳамон айтиб юришади. АҚШнинг

Пенсильвания штатидаги Филадельфия университетини профессори Зиф Волтер ва Вон Тет 1993 йилда Қодир бахши ҳаёти ва ижодий фаолиятини ўрганиш учун Хўжамаҳмуд қишлоғига келади. Меҳмонни бахшининг фарзандлари кутиб олади. Олимлар бир ҳафта мобайнида бахшининг ижодий меросини ўрганади, уни таниган-билганлар билан мулоқот олиб боради. Бахши ҳақидаги ҳақиқатларни ўз кўзи билан кўриб, ўзбек миллиятининг шундай бектакрор бахшилари борлигини ҳайратга тушади.

— Мен оилада тўнғич фарзандман. Отамнинг ижодий фаолиятининг кўпига гувоҳ бўлганман, — дейди Ўзбекистон халқ бахшиси Қаҳҳор бахши Қодир ўғли Раҳимов. — Уйимиздан меҳмонларнинг қалами узилмасди. Мен уларнинг гурунқларига қулоқ тутардим. Кўп дostonларни отамнинг хиргойиларидан ёдлаганман. Шогирд тайёрлашда саҳийларнинг саҳийси эди. У кишининг номи нафақат Сурхондарё, Қашқадарё, Самарқандда, балки кўплаб қардош республикаларда ҳам ёйилган эди. Одамлар оқшом уйларига таклиф этиб, отама терма ва дostonлардан айтиришди. Даврада бошқа бахшилар бўлса, у кишидан ҳайиқиб қўлига созни олишга ийманарди. Ўзига яраша сусти, салобати ва салоҳияти бор эди. Яна бир ҳолат. Отам дўмбрасининг куйи, қўшиқ айта-

ётгандаги овози бир-бирига шу қалар уйғунлашиб кетардики, терма, дoston сўзлари овоз ва соз навосига мос равишда чиқар, тингловчиларни мумдек эритар, сеҳрларди. Ҳозиргача одамлар бахшилар орасидан отамни ахтарди, излайди. У кишининг ижоди бўйича кўплаб илмий тадқиқотлар олиб боришмоқда.

Деҳқонобод бахшичилик мактабига тамал тошини қўйган, Шеробод бахшичилик мактабини жонлантирган Умир бахши Сафар ўғли билан Қодир бахшидан кейин дoston айтувчилар сони кўпайди. Ҳозирги бу иккала мактабда ҳам ўнлаб катта-кичик, қари-ёш бахшилар кўлларига дўмбира олиб, ижод қилиб келимоқдалар. Шулардан бир нечтаси эл оралаб, термаю дostonларни куйлашмоқда. Бунини Чори Умиров, Хуррам Эшбурiev, Шодмон Хўжамбердиев, Муҳаммад Эшбоев, Йўлдош Сувонов, Мамарасул Эшмишов ва бошқа кўпгина бахшилар ўзини Қодир бахшининг шогирди эканини термаларида ҳам айтиб изоҳлайди. Бахшининг дoston ва термаларини ёзиб олиб, китобхонлар ҳукмига ҳавола этган филология фанлари номзоди, фольклоршунос олимлар Абдулмумин Қаҳҳоров ва Абдулолим Эргашевларнинг хизматлари таҳсинга лойиқ.

Йўлдош МИРЗАЕВ,
Адиба УМИРОВА

"Ўзбекконцерт"

давлат муассасаси
Ўзбекистон Республикаси
давлат мустақиллигининг
26 йиллиги байрами
муносабати билан

**ВАТАНДОРВАРДИК, ХАЛҚОМОННГ ВАДОЖАНОВ ФАВОДАТАРО
АКС ЭТГАН, ОНА ВОЁРОМОННГ БЕТАҚРОР ВА МАҚТУНКОР ТАБЪАТО,
АЖӨВВААРОМОННГ АЕРИЙ ЭЗГУ ҚАВРОЯТАРО,
БАРҚАМВА АВАӨӨ БАХТИНО ТАРАННУМ ЭТАВОГАН
ЯНГО ШЕЪР, ЯНГО ҚУШОҚЛАР
ҚАБУЛ ҚИЛАВУ.**

**ТАЙЁР ОЖӨВӨЙ НАМУНАЛАРОНО МУАССАСАОННГ
РЕПЕРТУАР БЎАДИМОГА ТӨӨШОРОШОНГОЗ МУМКОН.**

**"Ягонасан,
муқаддас Ватан!"**
республикани кўриш-танловни

Манзил:
Навоий кўчаси 2-уй
(Туркистон санъат саройи),
телефонлар: (05371)
234-24-28; 234-50-99

ТАДБИРКОРЛИККА ҚАДАМ «АСАКА» БАНК БИЛАН!

БИЗНЕСИНГИЗ УЧУН
20 ДАН ОРТИҚ
ЙЎНАЛИШЛАРГА
МИКРОКРЕДИТЛАР

ЧОРВАЧИЛИК	КЎЕНЧИЛИК	ПАРРАНДАЧИЛИК	УЗУМЧИЛИК	
САБЗАВОТЧИЛИК	БОГДОРЧИЛИК	ИХЧАМ ИССИҚХОНА	АСАЛАРИЧИЛИК	НОНВОЙХОНА
КАНДОЛАТ МАХСУЛОТЛАРИ	МИЛЛИЙ ШИРИНЧИЛИКЛАР	БАЛҚИЧИЛИК	ХОНАРМАНДИЧИЛИК	КАСАНАЧИЛИК
МАХСУЛОТ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ	АВТОМОБИЛЛАРНИ ЮВИШ ШАХОБЧАЛАРИ	АВТОМОБИЛЛАРГА ТЕХНИК ХИЗМАТЛАР	ТРАНСПОРТ ХИЗМАТИ	КОМПЬЮТЕР ХИЗМАТЛАРИ
ТИКУВЧИЛИК	ПОЙАБЗАЛ ТУЗАТИШ	САРТАРОШХОНА ВА ГЎЗАЛЛИК САЛОНИ	КИМӨВИЙ ТОЗАЛАШ ХИЗМАТИ	

(+99871) 120 13 51 | 120 26 37 | 120 26 40
www.asakabank.uz

«АСАКА» БАНК – ТАДБИРКОРЛИК ТАРАҚҚИЁТИНИНГ МУСТАҲКАМ ТАЯНЧИ!